

TRAMUNTANA **XXI**

2016/2017

A N U A R I

TRAMUNTANA XXI

EDITA

Tramuntana XXI

FOTOGRAFIA

Sebastià Torrents i Gabriel Lacomba,
freegration.com

MAQUETACIÓ

Departament de màrqueting extern
de Tramuntana XXI

AGRAÏMENTS

Albert Catalán
Antònia Llabrés
Antoni Martínez
Bruno Entrecanales
Climent Picornell
Jaume Garau
Joan Juan
Joan Mayol
Joe Holles
Miquel Rayó

© 2017, Tramuntana XXI
Can Oliva, 10
07003 Palma

Dipòsit legal: PM 1379-2017

0	Introducció de Tramuntana XXI	5
1	Conscienciació, incidència política i participació ciutadana	11
2	Impulsar propostes de gestió i conservació	23
3	Divulgació del coneixement	29
4	Mediació de conflictes i governança	37
	Documents	43

O

Introducció de Tramuntana XXI

TRAMUNTANA XXI

Tramuntana XXI (TXXI) és una associació no lucrativa que vol crear espais d'encontre i diàleg per a totes les persones i entitats interessades a col·laborar per un futur sostenible de la Serra de Tramuntana.

MISSIÓ

TXXI treballa a favor de la Serra de Tramuntana tot impulsant el coneixement i el consens/compromís de persones (en especial, usuaris i propietaris), entitats, empreses i institucions per a l'economia sostenible, la qualitat ambiental, el patrimoni natural i cultural, el benestar dels seus habitants i la qualitat de l'experiència dels seus visitants.

VISIÓ

La Serra ha de ser un territori viu, tant biològicament com econòmicament, on la iniciativa privada i les institucions públiques contribueixin a la conservació i restauració dels seus valors ambientals, socials i culturals, des de la complicitat i la governança amb objectius compartits per evitar-ne la degradació i per millorar-la com a hàbitat humà i natural.

Fotografia de Sebastià Torrens

LA SERRA DE TRAMUNTANA

La Serra de Tramuntana, Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO des de 2011, és un territori de gairebé 90 km de longitud, amb 62.400 ha d'extensió i on trobam 20 municipis amb una població d'aproximadament 134.650 habitants.

EL QUE CONTÉ

Una gran biodiversitat, un patrimoni cultural admirable, un paisatge singular creat gràcies a les activitats tradicionals (ramaderia, agricultura, aprofitament de l'aigua, extracció de matèries primeres...) i a una història associada que ha provocat una contínua presència de científics, escriptors, artistes i visitants il·lustres de molt diversa mena.

EL QUE ENS APORTA

La Serra de Tramuntana ens ofereix uns serveis ecosistèmics impagables (oxigen, aigua, control de l'erosió...), uns productes únics (oli, xots, mel, vi...) i un paisatge excepcional (des de la mar fins als cims, des dels comellars i els torrents fins a les basses, els oliverars o els alzinars). És un llegat que devem a generacions de pagesos, carboners, calciners, margers i altres treballadors de muntanya.

Fotografia de Sebastià Torrens

EL QUE L'AMENAÇA

Les muntanyes perden població i guanyen visitants, un canvi que no es tradueix en manteniment ni en conservació.

La Serra de Tramuntana pateix:

ABANDONAMENT

Les activitats tradicionals ja no es mantenen.

PERILL D'INCENDI

L'excés de biomassa i l'intens ús públic generen un gran risc de foc en tota la Serra de Tramuntana.

BAIXA RENDIBILITAT ECONÒMICA

Els productes de muntanya tenen costos afegits que el mercat no retribueix.

BANALITZACIÓ DELS USOS

La Serra de Tramuntana sembla un parc temàtic on tot està permès.

MASSIFICACIÓ

Concentració excessiva de persones, tant en camins oberts com en els llocs més recòndits.

MANCA DE GOVERNANÇA

No existeix prou coordinació entre les diverses entitats de gestió, la qual cosa és probablement el factor més greu, que fa impossible generar el canvi de dinàmica imprescindible per superar les amenaces esmentades.

Per tal de treballar a favor d'aquest valuós espai natural i cultural, l'any 2016 es va crear Tramuntana XXI, una associació que reuneix persones decidides a actuar per a la conservació dels valors de la Serra de Tramuntana i la seva dinamització social i econòmica al segle XXI.

TRAMUNTANA XXI ACTUA DES DE

1 La conscienciació, incidència política i participació ciutadana, per tal de recollir i transmetre l'expressió de les preocupacions i necessitats de caràcter ambiental, cultural, política i empresarial dels residents de la Serra de Tramuntana.

2 L'impuls i promoció de projectes i accions mitjançant el suport actiu a les administracions públiques i a les iniciatives privades (com les de les entitats de custòdia del territori). Projectes i accions que puguin revertir l'actual situació de degradació de l'entorn i de manca de rendibilitat a un espai que anualment és visitat per centenars de milers de turistes, sense que generin impactes econòmics positius i directes per a les finques que conformen el 90% de la superfície de la Tramuntana i que juguen un paper fonamental en la seva conservació.

3 La divulgació del coneixement sobre la Serra, com a espai d'encontre per a la recollida d'informació, creació de debats i eina per a la difusió dels valors i les actuacions més adequades per al maneig d'un entorn sensible.

4 La mediació de conflictes i recerca d'una eina efectiva de governança, per impulsar iniciatives per tal d'apropar les entitats, usuaris, propietaris i administracions públiques, i fer un front comú per arribar a mesures consensuades que ajudin a consolidar un model de gestió adequat per a totes les parts.

1

Conscienciació, incidència política i participació ciutadana

1.1. ACTES A LA SERRA

TXXI treballa a favor de la Serra de Tramuntana tot impulsant el coneixement i el consens/compromís de tots els agents implicats en el territori.

Per això organitza trobades mensuals als diferents pobles de la Serra, amb l'objectiu de trobar aquest espai d'encontre i debat en temes concrets en els indrets que hi estan més relacionats.

El primer acte va ser la presentació de l'entitat, a Raixa, el mes de setembre de 2016, a la qual assistiren més de 200 persones, inclosos els batles de quasi tots els municipis, membres del Consell de Mallorca i membres del Govern. Diversos parlaments, del president i el secretari de Tramuntana XXI i de persones molt relacionades amb els usos i pressions de la Serra, varen ser seguits amb atenció i interès pels assistents en un indret especialment significatiu i simbòlic.

Durant el curs 2016/2017, s'han celebrat 9 actes més a 8 pobles diferents de la Serra de Tramuntana i un a la UIB, on han assistit aproximadament 700 persones:

DE LA UTOPIA ECOLOGISTA A LA GESTIÓ MUNICIPAL I PRESENTACIÓ DE TXXI

Pollença, 15 octubre, 2016

Tramuntana XXI va organitzar a Pollença l'acte "De la utopia ecologista a l'acció municipal" que va comptar amb devers cinquanta assistents.

A la ponència va intervenir el batle Miquel Àngel March per parlar de la gestió municipal des de la perspectiva de l'ecologisme, el turisme i l'urbanisme, mobilitat, impostos, camins.

En acabar la seva intervenció es va obrir el micròfon per al debat.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 47 del document d'aquest anuari.

L'OLI DE MALLORCA, ENTRE LA HISTÒRIA I EL FUTUR

Caimari, 17 novembre, 2016

Tramuntana XXI va celebrar a Caimari una taula rodona on Sebastià Solivellas, president del Consell Regulador de la denominació d'origen Oli de Mallorca, Josep Cifre, professor d'enginyeria tècnica agrícola de la UIB i Carles Manera, catedràtic d'Història Econòmica de la UIB van parlar sobre la història del cultiu de l'oli a Mallorca i de les oportunitats d'aquest producte en el futur.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 51 del document d'aquest anuari.

LA GESTIÓ DELS CAMINS PÚBLICS A LA SERRA DE TRAMUNTANA

Valldemossa, 16 desembre, 2016

Tramuntana XXI va organitzar una taula rodona a la sala de plens de l'Ajuntament de Valldemossa per parlar de la gestió dels camins públics a la Serra de Tramuntana. Hi varen intervenir Antoni Colom, regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Valldemossa i redactor de la nova normativa sobre camins de titularitat municipal i Josep Manchado, director insular de Medi Ambient.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 54 del document d'aquest anuari.

POBLES DORMITORI O PERIFÈRIA METROPOLITANA? LES DINÀMIQUES DELS NUCLIS PROPERA A PALMA

Esporles, 21 gener, 2017

Tramuntana XXI va celebrar la conferència "Pobles dormitori o perifèria metropolitana? Les dinàmiques dels nuclis propers a Palma" a la sala d'actes de Sa Fàbrica d'Esporles. El catedràtic de Geografia de la UIB, Onofre Rullan, en va ser el ponent, i una vegada acabada la seva intervenció es va obrir el micròfon per al debat.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 58 del document d'aquest anuari.

TAULA RODONA SOBRE LA XYLELLA FASTIDIOSA

Universitat de les Illes Balears, febrer, 2017

Tramuntana XXI va organitzar una taula rodona a l'edifici de Sa Riera de la UIB per parlar sobre la *Xylella fastidiosa*, bacteri que amenaça els cultius i sistemes naturals de les Illes Balears, així com per debatre quina és la millor estratègia per fer front a aquesta plaga.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 62 del document d'aquest anuari.

LA PESCA A LA SERRA DE TRAMUNTANA, PASSAT, PRESENT... I FUTUR?

Port d'Andratx, 4 març, 2017

Tramuntana XXI va organitzar aquesta jornada al Club de Vela d'Andratx, sobre la pesca a la Serra de Tramuntana, on Antoni Ma. Grau Jofre i patrons majors d'Andratx, Sóller i Pollença donaren la seva perspectiva sobre aquest sector.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 64 del document d'aquest anuari.

SÓLLER POBLE D'EMPREDENDORS

Sóller, 25 març, 2017

Tramuntana XXI va celebrar la jornada "Sóller poble d'emprenedors", on es va visitar la tafona de Can Det, la Cooperativa Agrícola de Sant Bartomeu i l'hort ecològic de Sa Vinyassa, a més de la ponència de Plàcid Pérez sobre la història de Sóller dels segles XIX i XX, des de l'òptica d'un poble d'emprenedors.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 65 del document d'aquest anuari.

EL PLA FORESTAL DE LES ILLES BALEARS I LA SEVA POSSIBLE APLICACIÓ A LA SERRA DE TRAMUNTANA

Bunyola, 2 juny, 2017

Tramuntana XXI va organitzar aquesta trobada, on els dos experts en el Pla forestal de les Illes Balears, Lluís Berbiela i Joan Santana posaren en context la singularitat d'un espai com la Serra de Tramuntana.

Així mateix varen introduir el contingut del Pla forestal i les possibilitats i oportunitats que ofereix aquesta eina de gestió forestal per a la Serra.

En acabar la seva intervenció es va obrir el micròfon per al debat.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 67 del document d'aquest anuari.

EL REpte DE NO MORIR D'ÈXIT. INICIATIVES MUNICIPALS PER A LA GESTIÓ DE LA MASSIFICACIÓ

Deià, 28 juny, 2017

Tramuntana XXI va celebrar aquesta taula rodona, dinamitzada pel periodista de la Cadena SER, Pere Cerón, que tenia com a objectiu posar damunt la taula el problema que esdevé la massificació per als municipis de la Serra de Tramuntana i quines són les iniciatives que estan impulsant els ajuntaments per gestionar aquest fenomen.

Per aquest motiu, Tramuntana XXI va convidar representants polítics d'ajuntaments de la Serra de Tramuntana que són especialment sensibles en aquesta problemàtica com Deià, Pollença, Escorca, Valldemossa i Sóller.

El resum d'aquest acte es troba a la pàgina 70 del document d'aquest anuari.

Fotografia de Sebastià Torrens

1.2. NOTES DE PREMSA, DECLARACIONS I ARTICLES D'OPINIÓ SOBRE TEMES D'ACTUALITAT

TXXI elabora documents de posicionament sobre determinats aspectes que són de rellevància per a la conservació del patrimoni de la Serra. El curs passat s'han elaborat les següents declaracions:

- Sobre els usos agraris.
- Sobre els camins de la Serra.
- Decidir sobre les portes de Mallorca.

Les declaracions es troben al Bloc 2 d'aquest anuari, a les pàgines 75, 76 i 77.

Així mateix, TXXI també ha generat alguns comunicats als principals mitjans sobre l'expressió de les preocupacions:

- Comunicat a favor de l'Ordenança fiscal reguladora de les taxes l'aparcament dels vehicles turístics a les vies municipals reservades de Valldemossa.
- Comunicat "Regular els usos a la Serra".
- Comunicat "Festes i incendis".
- Comunicat "Sobre la proposta de la Llei de camins públics del Consell de Mallorca".

Les declaracions es troben al Bloc 3 d'aquest anuari, a les pàgines 79, 80 i 81.

1.3. DIFUSIÓ DE TRAMUNTANA XXI PER XARXES SOCIALS I MITJANS DE COMUNICACIÓ

1.3.1. XARXES SOCIALS I PÀGINA WEB

TXXI disposa d'una pàgina de *Facebook* on es comparteixen notícies vinculades amb la Serra de Tramuntana.

A més, també s'hi publiquen els comunicats i notes de premsa per fer difusió del pensament de TXXI i s'hi anuncien les activitats i actes prevists.

TXXI també disposa d'una pàgina web on es publica tota la informació que recull i genera, des d'articles d'opinió dels membres i col·laboradors, els resums dels Actes a la Serra, els comunicats i les notes de premsa entre altres informacions.

WWW.TRAMUNTANAXXI.COM

Ultima Hora

Diario de Mallorca

arabalears

FORA VILA VERD

iB

CADENA SER

COPE

1.3.2. MITJANS DE COMUNICACIÓ

S'han publicat articles sobre TXXI 16 vegades als diaris autonòmics (*Diari de Mallorca*, *Última Hora*, *Ara Balears*, *Fora Vila Verd*, *Es Castellet*, *Sa Veu*).

Pel que fa a la televisió, a la pàgina web disposeu de tres entrevistes realitzades a la televisió autonòmica IB3.

A més, els membres de TXXI, han estat entrevistats 4 vegades a emissores de ràdio per diversos temes (IB3 Ràdio, Cadena Ser, Ona Mediterrània i COPE).

1.3.3. BUTLLETÍ MENSUAL

Per tal de mantenir un contacte mensual amb els nostres simpatitzants, amics i socis, TXXI envia per correu electrònic un butlletí mensual.

La finalitat d'aquest butlletí és anunciar les trobades i enviar notícies destacades tant de TXXI com d'actualitat.

Durant aquest any hem publicat 8 butlletins (de gener a agost), que arriben aproximadament a 400 persones.

Per rebre el butlletí de notícies els usuaris han de subscriure's a través de la pàgina web **tramuntanaxxi.com**

1.4. PARTICIPACIÓ A PROCESSOS DE CONSULTA PÚBLICA

Durant aquest curs 2016/2017, com a associació que representa el sector de la societat civil preocupat per les necessitats de caràcter ambiental, polític i social de la Serra de Tramuntana, TXXI ha participat en dos processos de consulta pública.

- 1 Procés de participació del Consorci de la Serra de Tramuntana.
- 2 Procés de consulta pública nova Llei de camins públics del Consell de Mallorca.

1.5. SUPORT PLATAFORMES D'ACCIÓ CIUTADANA

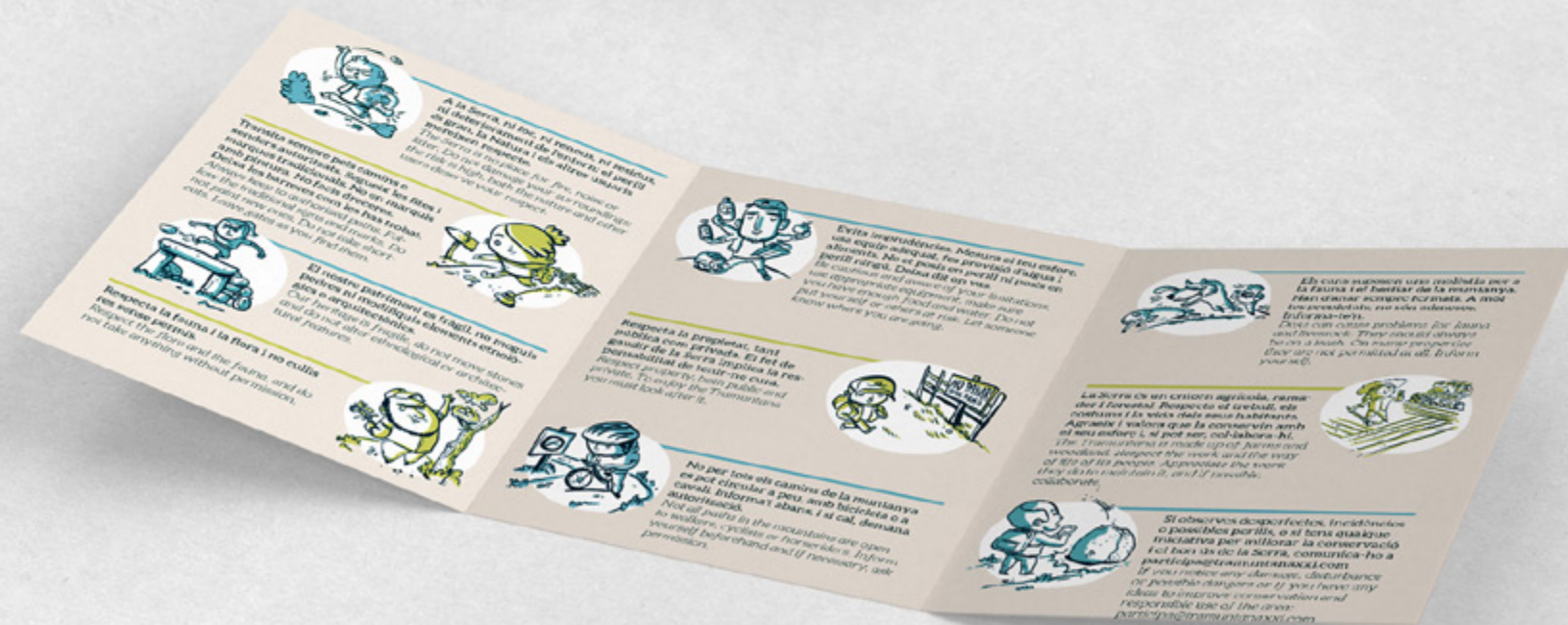
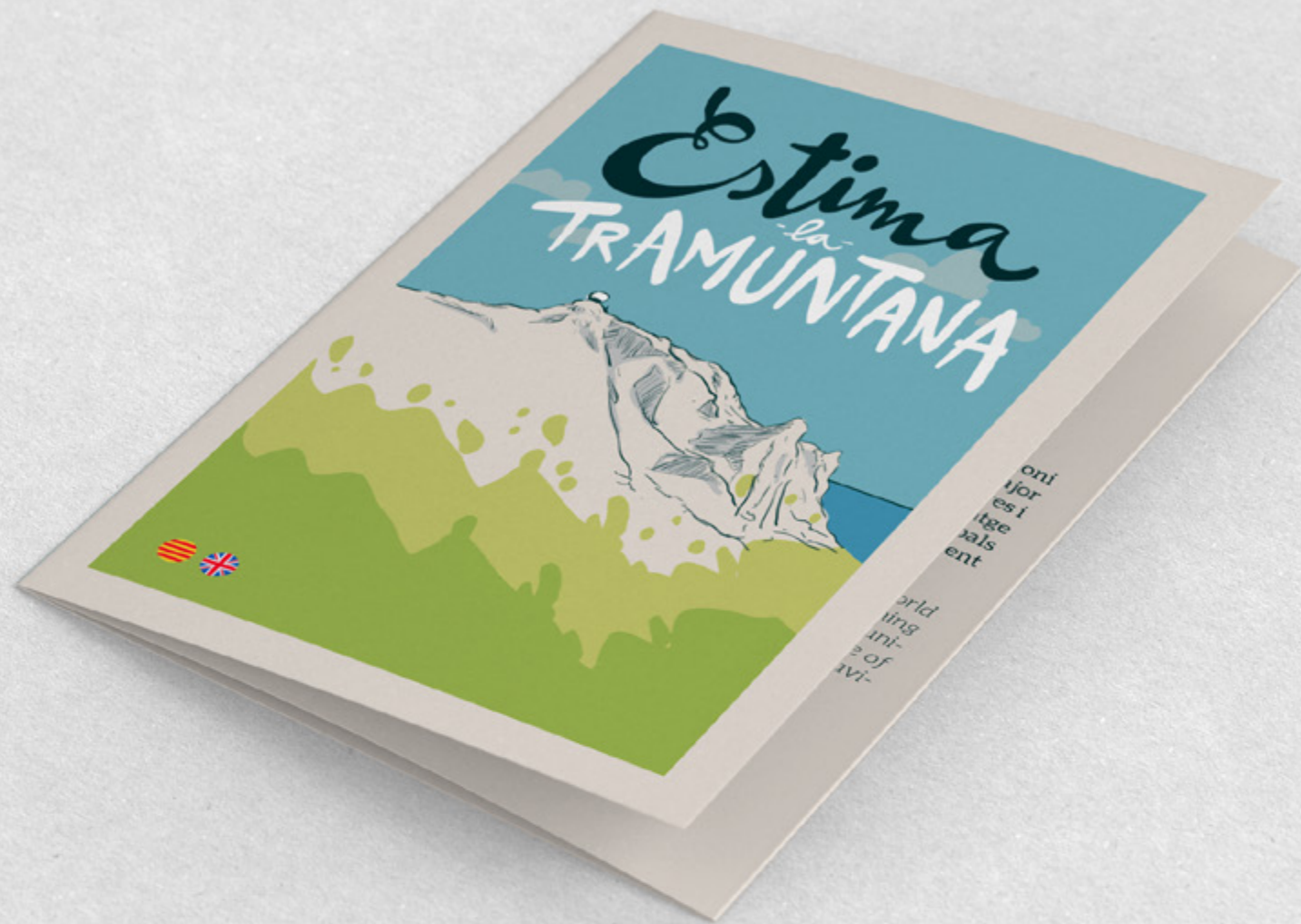
TXXI dóna suport a una nova iniciativa d'acció ciutadana que ha sorgit aquest any anomenada Plataforma MA10, per fer front al problema comú de les grans concentracions de motos.

1.6. REUNIONS PER A LA DIFUSIÓ DEL PENSAMENT DE TRAMUNTANA XXI I CERCA D'ALIANCES.

Per tal d'establir aliances així com debatre sobre problemàtiques de la Serra i impulsar iniciatives, la Junta Directiva de Tramuntana XXI, durant el seu primer any de vida ha organitzat reunions periòdicament amb diferents persones.

Concretament s'han celebrat 21 reunions per debatre aspectes de la Serra:

- 1 Antoni Riera Font**
Catedràtic d'Economia Aplicada UIB
- 2 Josep Bernales**
Gerent Consorci de la Tramuntana
- 3 Antoni Solivellas**
Batle d'Escorca
- 4 Martí Solivellas**
President Cooperativa Pagesa de Pollença
- 5 Josep Manchado**
Director insular de Medi Ambient
- 6 Andreu Juan**
Cap de servei d'Agricultura del Govern de les Illes Balears
- 7 Ignacio Miranda**
Gerent de CEMEX
- 8 Rafel Company**
President AMADIP
- 9 Antoni Bosquets**
Investigador UIB
- 10 Hipólito Medrano**
Cap INAGEA, UIB
- 11 Jaume Jaume**
Veterinari de Semilla i professor associat a la UIB
- 12 Miquel Àngel Miranda Chueca**
Professor de la UIB, expert en transmissors de Xylella fastidiosa
- 13 Miquel Mir**
Director general d'Espais Naturals i Biodiversitat
- 14 Alfredo Barón**
Associació de Geòlegs de les Illes Balears
- 15 Andreu Bujosa**
President Mancomunitat de Tramuntana
- 16 Miquel Ensenyat**
President Consell de Mallorca
- 17 ICTIB**
Xarxa de Custòdia del Territori de les Illes Balears
- 18 IBANAT**
- 19 IOT-Labs**
Observatori de la Tramuntana
- 20 Fundació Marilles**
- 21 Jaume Gual**
Promotor Observatori Fotogràfic de la Tramuntana
- 22 Vicenç Vidal**
Conseller de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

La Serra de Tramuntana és un espai protegit i Patrimoni de la Humanitat reconegut per la UNESCO. La major part del seu territori està format per camps agrícoles, conreus i boscos, de gran valor paisatgístic i cultural. La Serra representa alguns dels principals elements del patrimoni cultural i natural de Mallorca. Els seus components són la vida dels seus habitants i la seva cultura.

The Serra de Tramuntana is a protected UNESCO World Heritage site and is one of the most beautiful and diverse landscapes in Mallorca. The Serra represents some of the most important elements of the island's cultural and natural heritage. Its components are the lives of its inhabitants and its culture.

A la Serra, hi ha, no només, els monts, sinó també la vida dels seus habitants i la seva cultura.
In the Serra, there is not only the mountains, but also the lives of its inhabitants and its culture.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

Respecta la Serra i la Serra et respecta.
Respect the Serra and the Serra will respect you.

2 Impulsar propostes de gestió i conservació

2.1. FULLETÓ BONES PRÀCTIQUES A LA MUNTANYA

TXXI ha dissenyat aquest fulletó, amb l'objectiu de conscienciar els visitants de la Serra de quines són les pautes de comportament adequades, per tal de conservar el patrimoni natural i cultural, així com per no destorbar els seus habitants.

El seu contingut ha estat consensuat entre diversos agents implicats a la Serra, com l'Associació de Propietaris de Finques Rústiques de Balears, la Federació de Muntanya i Escalada i excursionistes de reconegut prestigi.

TXXI també vol agrair la col·laboració del Govern de les Illes Balears i del Consorci de la Tramuntana pel seu suport en l'edició i distribució del fulletó en quatre idiomes.

Per tal que a més d'esdevenir una eina de conscienciació, el fulletó esdevingui una eina de participació ciutadana, s'hi anuncia un compte de correu electrònic "participa@tramuntanaxxi.com", en la qual TXXI podrà atendre els suggeriments, comentaris i reclamacions dels visitants.

Així mateix, es promouran noves edicions amb empreses i administracions que estiguin interessades a difondre aquesta eina d'educació ambiental.

Cal destacar el treball de l'equip de Melicotó S.L, en el disseny de les il·lustracions i maquetació del fulletó.

2.2. SUPT A L'ORDENANÇA DE VALLEDEMOSA

A causa de la massificació de visitants que pateix la vila de Valldemossa durant la temporada turística, especialment durant l'horari de matí, l'Ajuntament de Valldemossa va prendre la iniciativa de regular l'accés de vehicles turístics a través del cobrament d'una taxa d'aparcament amb quotes i reserves.

TXXI va donar suport tant tècnic a l'elaboració de l'ordenança, com mediàtic, a través dels mitjans de comunicació amb l'emissió d'un comunicat.

El comunicat es troba a la pàgina 79 de l'Annex 3 d'aquesta memòria.

2.3. ÀREES RECREATIVES

Cada any, milers de persones visiten la Serra de Tramuntana per fer ús de les àrees recreatives de les quals disposa. Aquestes àrees es troben en indrets amb valor ecològic i paisatgístic, sovint saturades d'usuaris, cotxes i residus.

TXXI es planteja com a mesura per descongestionar la Serra de Tramuntana, impulsar la creació de noves àrees recreatives a altres indrets menys sensibles, on es pugui oferir el mateix servei als usuaris, així com la recuperació d'espais degradats.

Amb aquest objectiu, TXXI es va reunir amb l'IBANAT, l'empresa CEMEX (propietària d'alguns indrets potencialment útils) i AMADIP com a potencial gestor privat.

L'any vinent, es preveu seguir treballant en aquest projecte.

2.4. PARTICIPACIÓ EN EL DOCUMENT DE CONTENCIÓ DE LA *XYLELLA FASTIDIOSA*

El passat novembre de 2016 es va declarar la plaga de la *Xylella fastidiosa* a les Illes Balears. La Comissió Europea té establert un protocol automàtic d'eradicació per a la gestió de la plaga, que implica una destrucció massiva de la vegetació d'àrees molt extenses.

Nombrosos col·lectius implicats al territori de tots els sectors, així com el Govern de les Illes Balears es van preocupar per aquesta determinació, ja que podria tenir un greu impacte tant en l'àmbit del sector primari com a nivell paisatgístic, i no ser efectiva en una situació com la nostra.

Per aquest motiu TXXI va participar en l'elaboració d'un manifest, amb altres entitats, que ha rebut un suport general i va ser aprovat pel Parlament de les Illes Balears com a declaració institucional unànime. Aquest manifest es va presentar el passat mes de març de 2017 al comissari europeu de Salut i Seguretat Alimentària Vytenis Andriukaitis, per demanar a la Comissió Europea la contenció de la *Xylella fastidiosa* a Balears amb tècniques menys agressives.

La carta amb el manifest es troba a la pàgina 83 de l'Annex 4 d'aquesta memòria.

Així mateix, el febrer de 2017, TXXI i la UIB organitzaren una sessió pública per tal d'informar la societat sobre la problemàtica de la *Xylella fastidiosa* a les Balears, en especial des del punt de vista científic.

TRAMUNTANA XXI

*La seva bellesa espectacular,
de la mar fins als cimals*

La seva riquesa ecològica

*Acollidora per a la gent
que l'habita i per a qui la visita*

*Els recursos i productes
que ens dona*

Una història mil·lenària

*Generacions que hi construïren
possessiones, marjades i camins*

ESTIMAM LA SERRA

3

Divulgació del coneixement

3.1. PUBLICACIÓ D'ARTICLES I DOCUMENTS PROPIS O DE COL·LABORADORS

3.1.1. DOCUMENTS AL BLOC

Per tal de donar a conèixer l'opinió de TXXI i els seus col·laboradors sobre els principals àmbits que afecten la Serra, periòdicament s'han publicat articles al bloc de la nostra pàgina web:

ARTICLES DELS MEMBRES

TOTS SOM ASSENYATS PERQUÈ NINGÚ FA RES

Joe Holles de Peyer

FEB. 2017

A LA RECERCA DEL CONSENS,
DISCURS DE PRESENTACIÓ

Joe Holles de Peyer

SET. 2016

LA SERRA, UN MÓN DE CONTRASTS
I UN REpte DE FUTUR

Joan Mayol

AG. 2016

DESTIL·LAT DEL PUNT DE VISTA
D'UN PROPIETARI DE LA SERRA
Bruno Entrecanales
AG. 2016

PALMA, FILLA PREDILECTA
DE LA TRAMUNTANA
Jaume Garau
JUL. 2016

LA SERRA I L'ESCRITURA
Miquel Rayó
JUNY 2016

LA SERRA DE TRAMUNTANA,
UN ESPAI PER A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL
Albert Catalán
JUNY 2016

ARTICLES DE COL·LABORADORS

CAMINA, CAMINARÀS
(LA LLEI DE CAMINS QUE VOLEM)
Antoni Colom
JUL. 2017

CAMINA, CAMINARÀS...
Antoni Colom
NOV. 2016

LA VISIÓ D'UN EXCURSIONISTA
AMB PEDIGRÍ
Joan Carles Palos i Nadal
AG. 2016

Fotografia de Sebastià Torrens

3.1.2. RESUMS DELS ACTES A LA SERRA

Amb la intenció de reproduir el coneixement, així com el debat que es genera als Actes a la Serra que TXXI organitza, s'elaboren resums, els quals estan disponibles a la nostra pàgina web i a l'annex 1 d'aquesta memòria.

RESUMS ACTES DE LA SERRA

De la utopia ecologista a la gestió municipal
i presentació de TXXI

L'oli de Mallorca, entre la història i el futur

La gestió dels camins públics a la Serra de Tramuntana

Pobles dormitori o perifèria metropolitana?

Les dinàmiques dels nuclis propers a Palma

Taula rodona sobre la *Xylella fastidiosa*

La pesca a la Serra de Tramuntana, passat, present ... i futur?

Sóller, poble d'emprenedors

El Pla Forestal de les Illes Balears i la seva possible aplicació a la Serra de Tramuntana

Taula rodona: El repte de no morir d'èxit. Iniciatives
municipals per a la gestió de la massificació

Fotografia de Sebastià Torrens

3.2. SUPORT A L'OBSERVATORI DE LA TRAMUNTANA

L'Observatori de la Tramuntana és una iniciativa impulsada per l'ACTIB (Associació de Ciència i Tecnologia Balear) conjuntament amb la UIB, que té com a principal objectiu instal·lar dispositius a la Serra de Tramuntana per a l'obtenció de dades, per tal de generar informació de domini públic rellevant per a la seva gestió.

Per aquest efecte, es definiran una sèrie d'indicadors ambientals, socials i econòmics, que seran mesurats amb dispositius tecnològics adequats.

Com a primer projecte s'impulsa la instal·lació de comptadors de vehicles arreu de la Serra de Tramuntana, els quals podran diferenciar tot tipus de vehicles (tant motoritzats com no motoritzats). Aquests comptadors s'instal·laran a diferents accessos i punts clau de la Serra, per part del CIM.

Tramuntana XXI considera que aquesta és una iniciativa molt interessant i per això li dóna suport públicament.

3.3. CURS D'AGRICULTURA DE MUNTANYA

La supervivència del patrimoni agroramader i cultural depèn de la viabilitat econòmica de les explotacions, i per això és essencial la base de coneixements.

TXXI constata la necessitat d'una economia rural sostenible, que ofereixi feina de qualitat als habitants de la Serra, arrelada en les pràctiques tradicionals i a la vegada innovadora per adaptar-se a les condicions actuals de l'economia i la societat insulars.

Per aquest motiu Tramuntana XXI conjuntament amb la UIB, organitzarem aquest curs sobre agricultura i ramaderia de muntanya, amb l'objectiu de formar i motivar joves emprenedors que vulguin desenvolupar aquestes activitats a Serra de Tramuntana.

Els curs s'ha impartit amb èxit el setembre de 2017.

3.4. PUBLICACIÓ DEL LLIBRE SOBRE HISTÒRIA DEL TURISME DE MIQUELA FORTEZA I EXPOSICIÓ FOTOGRÀFICA

Amb la intenció de realitzar una activitat de divulgació i conscienciació, TXXI publicarà un llibre sobre història del turisme a la Serra de Tramuntana a través de la imatge, redactat per la historiadora de l'art Miquela Forteza.

La singularitat d'aquesta publicació és el seu abundant material gràfic, ja que recull imatges i fotografies relacionades amb el turisme a la Serra des del segle XIX.

Així mateix, es preveu el muntatge d'una exposició itinerant a l'aire lliure, d'aquesta documentació visual, a diversos pobles de la Tramuntana.

S'espera poder completar aquesta activitat el curs vinent 2017/2018.

4

Mediació de conflictes i governança

La mediació de conflictes i recerca d'una eina efectiva de governança, és un dels objectius fundacionals de TXXI.

Per això s'ha intentat impulsar iniciatives per tal d'apropar les entitats, usuaris, propietaris i administracions públiques, per fer un front comú per arribar a mesures consensuades que ajudin a consolidar un model de gestió acceptat per totes les parts.

4.1. ADVOCAR PER UNA MILLOR GOVERNANÇA DE LA SERRA DE TRAMUNTANA

Per complir aquest objectiu, durant el curs 2016/2017 TXXI ha participat en el procés de consulta que ha organitzat el Consorci de la Serra de Tramuntana sobre el seu pla de gestió.

TXXI ha transmès la seva preocupació per la manca de governança a la Serra de Tramuntana i s'han proposat idees per millorar-ne la situació, així com la creació de vincles per a possibles futures col·laboracions.

Al darrer acte del curs 2016-2017 organitzat per TXXI "El repte de no morir d'èxit. Iniciatives municipals per a la gestió de la massificació", que se celebrà a Deià el juny de 2017, alguns dels batles de la Serra van assumir el repte de treballar amb TXXI en un document d'El Pacte per la Serra, previst per al proper curs.

4.2. CONVENI DE COL·LABORACIÓ AMB LA MANCOMUNITAT DE TRAMUNTANA

Arran de la reunió que es va celebrar amb el president de la Mancomunitat de Tramuntana, Andreu Bujosa, i part del seu equip, es va decidir crear un protocol de col·laboració entre TXXI i la Mancomunitat de Tramuntana.

Gràcies a aquest acord (en fase de redacció formal), fruit de l'interès i de les inquietuds de la mateixa Mancomunitat de Tramuntana, es va organitzar conjuntament la trobada sobre el Pla Forestal de les Illes Balears a Bunyola i s'ha creat un àmbit de treball comú.

4.3. MEDIACIÓ DE CONFLICTES ENTRE ELS AGENTS IMPLICATS AL TERRITORI

4.3.1. SUPORT A L'OBERTURA CONTROLADA DEL CAMÍ DE TERNELLES

El contenciós entre la propietat de Ternelles i les administracions per l'ús del camí de l'accés a la cala i al Castell del Rei és crònic.

TXXI ha intentat infructuosament que el diàleg i el compromís entre les parts substitueixin la via judicial.

Malauradament les diverses reunions i propostes no han tingut èxit i TXXI ha hagut de renunciar a la iniciativa que podria ser renovada si la disposició al diàleg es recuperàs.

4.3.2. MEDIACIÓ CONFLICTE ENTRE ESCORCA I LA CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT

TXXI ha assistit amb preocupació al conflicte que ha esdevingut entre l'Ajuntament d'Escorca i la Conselleria de Medi Ambient, a causa del canvi del model de gestió dels residus del municipi.

TXXI ha realitzat reunions amb ambdues administracions, així com l'enviament de cartes per sol·licitar la resolució del conflicte i finalment un comunicat de premsa.

Ahores d'ara el conflicte continua, per a descrèdit de les dues administracions implicades i un inacceptable nivell d'impactes al Torrent de Pareis.

4.3.3. MEDIACIÓ TAFONA DE CONQUES

TXXI s'ha involucrat en la mediació del conflicte entre la tafona de Conques, l'Ajuntament de Puigpunyent i el Consell de Mallorca.

Conques és una finca de Puigpunyent on hi ha una iniciativa per tal de recuperar l'antiga tafona.

Malauradament hi ha una situació d'il·legalitat urbanística amb l'antiga divisió de la propietat de les cases de la possessió i alguns desacords entre l'associació propietària de la tafona, l'Ajuntament de Puigpunyent i el Consell de Mallorca, agreujats per dificultats tècniques complexes i percepcions distintes del ritme més adient per avançar en el projecte.

Per tal de col·laborar en el tema, TXXI ha visitat la tafona de Conques i s'han celebrat reunions amb Teresa Nieto, directora de l'associació impulsora del projecte de restauració, membres de l'Ajuntament de Puigpunyent i membres de Patrimoni del Consell de Mallorca.

Alguns aspectes del tema han millorat, sense que s'hagi arribat a una solució definitiva, tot i la bona disposició de totes les parts.

Els comunicats es troben a la pàgina 105 de l'Annex 6 d'aquesta memòria.

TRAMUNTANA **XXI**

TRAMUNTANA **XXI**

2016/2017

D O C U M E N T S

BLOC 1:
ACTES DE LA SERRA

De la utopia ecologista a la gestió municipal i presentació de TRAMUNTANA XXI	47
L'oli de Mallorca, entre la història i el futur	51
La gestió dels camins públics	54
Pobles dormitori o perifèria metropolitana? Les dinàmiques dels nuclis propers a Palma	58
Sobre la <i>Xylella fastidiosa</i>	62
La pesca i la serra de Tramuntana	64
Sóller, poble d'emprenedors	65
El Pla forestal de les Illes Balears i la seva possible aplicació a la serra de Tramuntana	67
El repte de no morir d'èxit. Iniciatives municipals per a la gestió de la massificació	70

BLOC 2:
DECLARACIONS

Posició de TRAMUNTANA XXI sobre els usos agraris	75
Posició de TRAMUNTANA XXI sobre els camins de la Serra	76
Decidir sobre les portes de Mallorca	77

BLOC 3:
COMUNICATS

Ordenança fiscal reguladora de les taxes d'aparcament dels vehicles turístics a les vies municipals reservades de Valldemossa	79
Regular els usos de la serra de Tramuntana	80
Festes i incendis	80
Nota preliminar de Tramuntana XXI sobre la Proposta de llei de camins públics del Consell de Mallorca	81

BLOC 4:
PROPOSTES DE GESTIÓ I CONSERVACIÓ

Declaració per a la contenció de <i>Xylella fastidiosa</i> a les Illes Balears	83
--	----

BLOC 5:
ARTICLES DEL BLOC

Tots som assenyats perquè ningú no fa res	87
A la recerca del consens, discurs de presentació	89
La Serra, un món de contrastos i un repte de futur	92
Destil·lat del punt de vista d'un propietari de la Serra	93
Palma, filla predilecta de la Tramuntana	95
La Serra i l'escriptura	97
La serra de Tramuntana un espai per a l'educació ambiental	98
Camina i caminaràs... (La llei de camins que volem)	99
Camina i caminaràs...	101
La visió d'un excursionista amb pedigrí	103

BLOC 6:
MEDIACIÓ DE CONFLICTES I GOVERNANÇA

La tafona de Conques de Puigpunyent	105
-------------------------------------	-----

BLOC 7:

Proposta de criteris tècnics per a activitats al territori que puguin afectar les zones de nidificació de voltor negre o altres grans rapinyaires a Balears	107
---	-----

Bloc 1: Actes de la Serra

PRESENTACIÓ DE TRAMUNTANA XXI A POLLENÇA, 15 D'OCTUBRE DE 2016

DE LA UTOPIA ECOLOGISTA A LA GESTIÓ MUNICIPAL I PRESENTACIÓ DE TXX

Martí SOLIVELLAS

President de la Cooperativa Pagesa de Pollença

Miquel ÀNGEL MARCH

Batle de Pollença

Miquel RAYÓ

Membre fundador i de la Junta de Tramuntana XXI

VISITA A LA COOPERATIVA PAGESA DE POLLENÇA

L'associació Tramuntana XXI ha organitzat un programa d'actes que es desenvoluparan mensualment a diversos pobles de la Serra al llarg del present curs. El primer d'ells va tenir lloc el passat dissabte 15 d'octubre, a Pollença, amb prop de cinquanta assistents.

En primer lloc es realitzà una visita a la Cooperativa Pagesa de Pollença, on el seu president, Martí Solivellas, va explicar el funcionament del Centre de Tipificació de xots, on, mitjançant un procés d'engreix controlat i de selecció i classificació dels xots aportats pels socis cooperativistes, es pretén oferir un producte de gran qualitat i identificable amb el seu origen a les terres de Tramuntana. Parlà també de les dificultats de la comercialització i de la necessitat de suport, des de les institucions, a la promoció d'aquesta mena de productes. A continuació es va fer una breu visita a la botiga annexa de la Cooperativa, que ofereix una molt extensa gamma de productes.

EL BATLE PARLÀ SOBRE MEDI AMBIENT I GESTIÓ MUNICIPAL

A continuació, els assistents es reuniren a la sala d'actes del Club Pollença, on Miquel Rayó, -escriptor, professor, naturalista i membre de la Junta gestora de Tramuntana XXI- va presentar l'associació, creada amb l'objectiu fonamental de promoure un millor coneixement dels valors i la problemàtica de la Serra, i de crear espais de debat on es faciliti la comunicació i els acords entre els diversos actors relacionats amb l'ús i la conservació d'aquest espai privilegiat.

Tot seguit, Miquel Àngel March, batle de Pollença, reconegut especialment per la seva llarga experiència anterior com a líder ecologista, pronuncià una conferència sota el títol "De la utopia ecologista a la gestió municipal". March va articular la seva intervenció a partir d'una idea de fons: no entenc una política municipal sense uns fonaments ambientals profunds. Contra l'aparent contradicció que podria suggerir el títol de la xerrada, va afirmar la possibilitat i la voluntat de fer compatibles, malgrat les dificultats, la perspectiva ecologista i la gestió municipal. Va subratllar també el fet evident que la política municipal es veu limitada externament -quant a despesa (al marge de la recaptació que es produeixi), contractació, competències (incloses les anomenades "impròpies", que els ajuntaments assumeixen per respondre a necessitats evidents i no satisfetes), etc.- per normatives d'àmbit superior, com ara l'estatal i l'europeu. Aquests límits, digué, provoquen una pressió cap a la privatització de la gestió. No obstant això, va emfatitzar també, la flexibilitat que s'hi pot introduir, així com la proximitat als ciutadans i el necessari protagonisme d'aquests per afrontar els problemes i participar en les solucions.

LA GESTIÓ DE L'AIGUA I ELS RESIDUS DES DE L'AJUNTAMENT

Tot seguint aquest fil de reflexió, el batle va seleccionar diversos temes importants, a escala municipal, i d'especial dificultat quant al seu tractament, com ara l'aigua, els residus, el turisme, l'urbanisme, la mobilitat, la fiscalitat o l'ús públic de camins. En cada cas, esbossà els trets d'allò que seria desitjable des d'un enfocament ecologista i sostenible de la gestió, front als diversos obstacles que s'hi oposen.

Així, respecte a l'aigua, March recordà que des de la perspectiva ecologista caldria promoure'n un ús racional, la gestió de la demanda i la reducció de fuites, entre d'altres mesures. Front a aquestes intencions, i davant l'obligació legal de proveir d'aigua a residents i visitants, ens trobam davant un increment continu de la població que, lògicament, provoca un augment de la demanda i una dependència de la dessaladora (50% del proveïment, durant l'estiu), amb els elevats costos econòmics i ambientals que això suposa. Per tal de pal·liar aquesta situació, a Pollença s'ha aconseguit reduir molt les pèrdues a la xarxa, s'han establert tarifes progressives, a partir de les 10 Tm de consum d'aigua per domicili, i es realitzen campanyes de sensibilització. Els residus, un altre dels problemes bàsics en la gestió municipal, caldria tractar-los mitjançant reciclatge, recollida selectiva, reutilització, reducció, etc. Amb el Pla municipal de residus que s'ha elaborat, es preveu passar de l'actual 18% fins a un 60% de recollida selectiva, mitjançant la implantació d'un sistema porta a porta, la millora de la deixalleria, la reducció de l'ús de bosses de plàstic i, per descomptat, campanyes de sensibilització adreçades a la població.

TURISME I URBANISME, GRANS TEMES MUNICIPALS

Naturalment, a un municipi com Pollença, no podia faltar l'atenció específica cap al turisme, principal condicionant socioeconòmic del poble. Front a les 10.000 places hoteleres estabilitzades, el municipi compta, segons va dir el batle, amb una oferta de lloguer a

pisos i cases de devers 27.000 o 28.000 places. És a dir, un 75% de places escassament o nul·lament regulades que l'ajuntament té molt poca capacitat per controlar. El fenomen del lloguer vacacional comporta, sens dubte, la millora de la renda i un repartiment més equitatiu de la riquesa per a moltes famílies, però, al mateix temps, implica un increment de la demanda d'aigua (amb el ja esmentat augment de la dessalació i dels costos que se'n deriven, que necessiten ser compensats en part amb noves taxes); més producció de residus (amb un deteriorament de la imatge dels espais públics); saturació del trànsit, de les platges, etc. Gràficament, el batle March es referí a l'actuació de l'ajuntament com un "tapar forats", sota el condicionament de demandes creixents, recursos limitats i una gran dificultat per influir en les polítiques autonòmiques en aquest respecte. També al·ludí a les actuacions adreçades a la "desestacionalització", tot recordant que, a diferència del descans que hom concedeix al camp anualment, el "descans" hivernal en l'activitat turística no és socialment desitjat.

La reflexió sobre el fet turístic en els moments actuals duu inevitablement a parlar d'urbanisme. En aquest sentit, Miquel Àngel March recordà alguns dels principis orientadors d'un urbanisme més sostenible, com ara plantejar possibilitats de decreixement, rehabilitar, afavorir la compactació dels nuclis, etc., que topen amb les realitats de planificacions ja fetes, de normatives condicionants, com ara el Pla Territorial de Mallorca o les llicències reglades que encotillen el marge de decisió dels consistoris. En tot cas, advocà per evitar el creixement incontrolat, limitar la construcció a primera línia de la costa, autoritzar només reformes interiors als hotels i evitar, en general, malmetre l'entorn. Es referí en concret a zones, com ara La Font, on proposà dotar-les amb serveis i limitar l'edificació a partir de cert nivell topogràfic; o Formentor, on considera que no s'ha d'edificar més.

MOBILITAT, IMPOSTOS, CAMINS...

Un aspecte de primer ordre a la gestió de qualsevol municipi de Mallorca és el de la mobilitat, el trànsit i l'aparcament, condicionats també pels aspectes demogràfics i urbanístics abans esmentats. En aquest sentit, la preocupació ambiental duu a intentar promoure el transport públic, l'increment de les zones per a vianants i, en general, la pacificació del trànsit. Unes polítiques orientades a la millora de la qualitat de l'entorn i de la vida dels residents, però que s'enfronta sovint amb demandes socials de més aparcaments, així com amb un increment del parc de vehicles i especialment de cotxes de lloguer, reticències per part del comerç local, etc. Algunes de les mesures exposades pel batle de Pollença foren, per exemple, la ubicació de les noves estacions d'autobús al port i al poble o la reserva per a vianants de la primera línia del port i del centre del poble.

En la part final del seu parlament, March es referí a la fiscalitat, i especialment als impostos de caire ambiental, mitjançant els quals es poden dotar actuacions de millora de l'entorn i sostenibilitat, i també orientar determinades conductes amb efecte mediambiental. També féu esment de l'ús públic de camins, que es defensa des de l'ajuntament, i que considera que pot i ha de ser compatible amb la conservació del patrimoni.

Per cloure la intervenció, el batle defensà un model d'economia social i la cerca de sortides alternatives per apropar-s'hi; reivindicà l'ètica com a fonament per apostar per models sostenibles i fer plantejaments amb base ambiental, com ara la lluita contra el canvi climàtic. Recordà que els ajuntaments paguen actualment el preu d'anteriors polítiques que qualificà com "alocades" en relació amb aigua, residus, etc. i defensà unes polítiques basades en la participació, idea que resumí amb una frase: "tot ha de ser públic". I tornant al títol de la seva conferència reiterà, finalment, que a la gestió municipal no hi ha d'haver contraposició, sinó al contrari, entre la preocupació ambientalista i les polítiques públiques.

CONVERSANT AMB EL BATLE

Ja en el torn de debat, els assistents plantejaren diversos temes. Així, en relació amb les limitacions dels municipis per influir en les decisions a nivell autonòmic o insular, es va demanar sobre la situació quant a la coordinació intermunicipal. March informà que existeix l'Assemblea de batles i la Federació de municipis, on bàsicament es produeix intercanvi d'informació, així com la Comunitat de municipis de la serra de Tramuntana, que pot ajudar a treballar de forma coordinada en aquest àmbit.

Jaume Salvà, regidor de turisme de Valldemossa, elogià la feina feta a Pollença per minimitzar les pèrdues d'aigua a la xarxa municipal i animà a implantar el sistema de recollida selectiva de residus porta a porta tot valorant molt positivament la feina feta a Valldemossa, conjuntament amb l'empresa Gram, la qual cosa ha permès arribar a un 74% de classificació de residus. També s'aportaren xifres sobre la permanència dels turistes en les seves visites, que ha passat d'una mitjana de 104 min a 140 min, i es propugnà la reinversió en cultura i medi ambient així com una millora en la interacció entre el turisme i la ciutadania.

El president de la Cooperativa Pagesa de Pollença denuncià l'escassa atenció institucional a la problemàtica dels pagesos i es demanà, en un altre ordre, què fa el Consorci de la serra de Tramuntana. En relació amb aquest darrer aspecte, el batle de Pollença informà que s'ha reunit només un pic i suggerí la conveniència d'empènyer per fer-lo funcional, així com unificar la gestió de l'espai i el seu patrimoni natural i cultural en un sol òrgan, un propòsit al qual Tramuntana XXI hi podria jugar un paper rellevant.

Un aspecte que també fou tractat és el de la massificació, es parlà sobre la possibilitat de controlar el lloguer encara no regulat mitjançant internet, intervenir-hi i establir un sistema adient d'impostos que permeti reinvertir en la zona i evitar la generació de doblers no declarats. En aquest aspecte, es posà també de manifest els efectes que té sobre els residents el lloguer turístic i la necessitat de controlar la seva qualitat, protegir el lloguer tradicional i evitar fenòmens de gentrificació i de "migració" de residents a altres localitats per cercar habitatge. En un altre ordre, es formulà una crítica relacionada amb els impediments legals i burocràtics que impedeixen o dificulten determinades reparacions i rehabilitacions a la Serra, tot i que, segons sembla, aquesta situació es donaria sobretot quan l'edificació ha perdut l'ús durant un temps llarg.

EL PAPER DE TRAMUNTANA XXI

Davant la pregunta sobre quina seria l'aportació diferencial de Tramuntana XXI. El representant de l'associació durant l'acte, Miquel Rayó, va exposar que, tot i ser un aspecte que es continua discutint, la voluntat de l'entitat és, potser per primera vegada, tractar de posar d'acord postures aparentment antagòniques mitjançant la participació de totes les veus, processos de diàleg i de conciliació. Un altre membre de l'associació, Joan Mayol, va afegir que una de les intencions de TXXI és ser també un àmbit d'aprenentatge, de capta i de transmissió d'informació per prendre les decisions més raonades en els casos que es vagin presentant.

L'acte es va cloure a migdia, emplaçant tothom a participar a la propera activitat de l'associació Tramuntana XXI, que tindrà lloc a Caimari, dia 18 de novembre, per debatre sobre el tema "L'oli de la Serra: de la història al futur".

TAULA RODONA A CAIMARI, 17 DE NOVEMBRE DE 2016

L'OLI DE MALLORCA, ENTRE LA HISTÒRIA I EL FUTUR

Sebastià SOLIVELLAS

President del Consell Regulador de la Denominació d'Origen Oli de Mallorca.

Josep CIFRE

Professor d'enginyeria tècnica agrícola de la UIB.

Carles MANERA,

Catedràtic d'Història Econòmica de la UIB.

Presentada, moderada i resumida per J.Mayol, de Tramuntana XXI

TXXI:

L'oli és un producte bàsic de la serra de Tramuntana, que hi ha generat riquesa, paisatge i activitat econòmica sostenible al llarg de segles, amb cents de milers de jornals que beneficiaven tota l'illa. No podem tornar al passat, però n'hem d'aprendre les experiències, i hem volgut tractar monogràficament aquest tema, amb l'hospitalitat de l'Ajuntament de Selva, que ens acull a la Fira de l'Oliva de Caimari.

MANERA:

L'oli va representar el 70% de les exportacions de Mallorca durant diversos segles. Era un producte transformat (a diferència d'altres illes mediterrànies, que exportaven gra), i per tant, va aportar més riquesa, com ho denota l'arquitectura de les possessions. Era de baixa qualitat, i anava en gran part a les manufactures de sabó de Marsella, però també s'enviava a Holanda, Anglaterra, Barcelona i Amèrica. Va suposar inversions importants en tafones, i emprava molta mà d'obra femenina. La Serra era l'epicentre productiu.

El declivi en la producció de l'oli pot estar relacionat amb canvis climàtics, que en varen disminuir la producció a finals del s. XVIII.

El paisatge evolucionà amb els canvis econòmics.

L'economia oleícola era similar a l'actual economia turística, l'oli va ser durant diversos segles, salvant les distàncies, el turisme actual.

Actualment, la producció d'oli està molt atomitzada, situació en desavantatge en un món globalitzat: majors costs i menor competitivitat.

Es percep un increment molt important d'oferta d'oli a tota la Mediterrània, amb un increment de qualitat. Sols podem competir en aquest sector.

SOLIVELLAS:

Des de l'any 2002 a l'actualitat, l'oli de denominació d'origen Mallorca ha passat de 25.000 l a 216.000, un creixement del 700%. Ha passat de ser un producte banal a ser valorat amb criteris de qualitat, ha nascut la cultura de l'oli.

La D.O. va rompre la dinàmica de producció d'olis de baixa qualitat, tot assumint que un territori limitat com el nostre sols pot competir en qualitat.

Per a l'origen de la D.O., la Serra va ser fonamental, s'havia de defensar la producció local d'una gran quantitat d'oli importat que es comercialitzava fraudulentament com a mallorquí. Els olivars de la Serra aporten el prestigi, la imatge i un 30% de la producció, que el Pla complementa per fer viable el conjunt. Els olivars de muntanya estan protegits per la D.O. i paguen una taxa reduïda.

Sols la garantia d'origen que aporta la D.O. fa viable produir oli a l'illa, amb uns costos majors que en el continent. Avui, s'ha de ser molt valent per dedicar-se a l'agricultura a Mallorca.

El paisatge, a diferència del que passava abans, és avui un valor econòmic.

Consumir producte local, i la D.O. el garanteix, és ajudar a mantenir el paisatge, el saber fer dels pagesos i la diversitat de l'economia.

CIFRE:

Els estudis d'agricultura a la UIB són importants perquè avui l'agricultura és una activitat tecnificada, que necessita coneixements tècnics i empresarials.

A la UIB es creen sinèrgies entre distints camps de coneixement, i l'agricultura es relaciona amb altres enginyeries, amb ciències, amb economia. I que els estudis siguin universitaris contribueix a la valoració i al prestigi social de l'activitat agrària. El sector primari és el més important, ja que és el que alimenta la població.

Vivim un moment de "revival" de l'oli, creixen les plantacions noves, s'obren tafones, guanya terreny en el Pla... Ara el sector s'ha de consolidar, ha de madurar, i segurament haurà de passar per una reestructuració, en producció, en comerç i en estructura empresarial. Hem de saber innovar, i passar de l'oli al superoli.

Recentment, uns empresaris japonesos s'han posat en contacte amb el departament de química, interessats en olis mallorquins d'alta acidesa perquè contenen uns composts d'interès per a la regulació del pes corporal.

Aquest és un exemple de la necessitat d'estar oberts a noves possibilitats.

El sector, a Mallorca, està limitat per l'estructura productiva i la logística, hi ha reptes nous i molt seriosos, com els que es deriven d'estius cada vegada més llargs i més secs, que limiten la producció i encareixen les tasques de camp.

L'oli té un gran mercat europeu per motius de salut, un mercat que ha de madurar i entrar a la cultura de l'oli, al qual sols ens farem lloc amb qualitat i honestat.

No podem pretendre que tots els sectors de l'economia siguin igualment rendibles, s'ha de comptabilitzar l'estimació per la feina i la qualitat de vida, però hi ha un mínim de resultats imprescindibles perquè el pagès pugui viure amb dignitat.

Crear una D.O. de l'oli amb el nom de Mallorca va ser un gran encert (que no existeix en el món del vi, per exemple). La marca Mallorca és molt potent, millor fins i tot que la marca Espanya. Ara bé, la dualitat del Pla i la Serra sota la mateixa D.O. és una cohabitació difícil, ja que els costos de producció són molt distints. No podem dir que l'oli de la Serra sigui millor que el del Pla, però sí que són distints, i el de la Serra necessita més suport del que té.

Avui no es venen productes, es venen sensacions, i la Serra té un gran potencial en aquest sentit.

TXXI

Presenta el document de síntesi de la seva posició en relació amb el sector agrari, i en demana una valoració als ponents.

MANERA:

És un document de desideràtum teòric perfecte, cap persona sensata hi pot posar objeccions, i ha de ser un punt de partida per posar en pràctica aquestes idees.

SOLIVELLAS:

La D.O. contribueix activament al manteniment agrícola de la Serra amb les taxes reduïdes als productors de muntanya i el suport a la D.O. de l'Oliva de Mallorca, que sols es pot produir amb oliveres empeltades sobre ullastres i situades a la Serra. No hi pot haver olives de D.O. Mallorca produïdes al Pla.

CIFRE:

Un document excel·lent que ha de generar propostes concretes i pràctiques.

Destacaria la necessitat de major implicació de l'Administració, de la formació empresarial i comercial dels productors, de l'aigua i el paper clau que poden jugar les activitats complementàries (s'entén que turístiques) de les explotacions agràries en actiu.

ALTRES INTERVENCIONS. F.Fortuny, M.Rayó, A.Martínez, B.Entrecanales i altres assistents que no es presenten intervenen per aportar algunes reflexions complementàries, entre altres les possibilitats de polítiques fiscals en agricultura de muntanya, l'interès turístic de l'oli, els valors tangibles i intangibles del paisatge i l'evidència que el manteniment de les finques depèn de la seva rendibilitat, ja que no és possible sense mitjans econòmics.

LA GESTIÓ DEL CAMINS PÚBLICS

Antoni COLOM COLOM

*Regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Valldemossa
i redactor de la nova normativa sobre camins de titularitat municipal*

Josep MANCHADO

Director insular de Medi Ambient

Presentada i moderada per
Joe Holles, secretari de Tramuntana XXI

TRAMUNTANA XXI, d'acord amb la seva agenda anunciada, convocà una taula rodona a Valldemossa, dia 16 de desembre, a les 19 hores, i en la Sala de Plens de l'ajuntament d'aquest municipi, sobre gestió dels camins públics a la serra de Tramuntana. Participaren en l'acte el Sr. Antoni Colom Colom, regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Valldemossa i redactor de la nova normativa sobre camins de titularitat municipal, i Josep Manchado, director insular de Medi Ambient. Presentà i moderà la sessió, Joe Holles, secretari de l'associació Tramuntana XXI. Cal dir que la convocatòria va ser un èxit d'assistència, ja que la sala estava plena i hi va haver gent que va assistir a la sessió des de fora.

Després d'una breu presentació de l'associació Tramuntana XXI, Joe Holles donà la paraula al primer intervinent, Colom, el qual exposà resumidament els principals trets de l'ordenança sobre camins públics de Valldemossa, impregnada d'una nova forma de pensar sobre l'ús i les funcions dels camins públics, model que podria ser aplicable en altres municipis de la Serra.

Colom inicià el seu parlament amb la indicació d'antecedents, com ara el de la normativa de Puigpunyent, sempre referits als camins de Valldemossa de titularitat municipal: campanya de neteja de camins amb el SOIB, amb la col·laboració del qual s'han pogut fer 6 mesos de neteja; col·laboració amb el projecte La Muntanya del Voltor d'iniciativa privada; amb el GEM; amb el Consell de Mallorca sobre el traçat del GR, etc.

Exposà també algunes dades sobre el turisme al municipi: 1.200.000 visitants/any, dels quals un mínim de 70.000 són senderistes, als quals cal afegir els escaladors i segurament altres caminants no comptats, 35 km de camins públics al terme, dificultat de connexió d'aquests amb el GR221, Ruta de Pedra en Sec, inseguretat o indefinició del traçat del tram del GR221 que travessa Valldemossa, el 65% dels visitants/caminants passen per i/o pels voltants de Son Moragues; 2.000 habitants al poble...

L'ordenança fa, amb atenció a les dades anteriors, propostes de gestió dels camins públics, que són eines per assegurar-ne el manteniment, la recuperació i la conservació. En l'ordenança hi ha: fitxes de cada camí, tot entenent que un catàleg de la xarxa de camins municipals no és un simple inventari, sinó un instrument per definir una xarxa dels camins, de manera que tots estiguin relacionats i comunicats, característiques dels camins, diagnòstic d'usos dels camins, estat de conservació, mesures de manteniment i/o recuperació, i de gestió.

L'ajuntament vol, segons Antoni Colom, fer accessible aquesta informació a la web institucional del municipi, i proposa, a través de l'ordenança, fer valoracions del cost de manteniment de la xarxa, de la senyalització, del servei de camins amb la recuperació de

la figura del caminer/a, la contractació d'un tècnic superior, establir altres instruments de gestió com poden ser convenis amb altres administracions i amb iniciatives privades. També proposa poder cobrar unes taxes per deixar passar pels camins, sense definir encara com ni a qui (bàsicament, a qui n'obté guany econòmic). Altres aspectes continguts en l'ordenança són: la possibilitat d'un canvi temporal de traçats, vigilància i denúncia d'infraccions...

Exposà que hi havia un problema per obtenir recursos per cobrir el cost del que l'ordenança proposa.

Antoni Colom explicà que s'estableixen tres nivells en la xarxa de camins públics del terme, que ha de vincular-se a les necessitats de la comunitat i restar oberta a convenis amb propietaris i/o altres administracions:

- Camins (carreteres) entre municipis (Esporles, Deià, Banyalbufar i Bunyola), l'ús dels quals ha de ser sempre lliure i disponible per als ciutadans.
- Camins radials que van des del centre del poble a la perifèria, la mar, etc. i que han de romandre oberts.
- Els camins singulars, no connectats a la xarxa, però que porten a punts d'interès (torres, miradors, etc.) l'ús dels quals depèn de la seva reposició.

Segons Colom, és molt important introduir la idea de la "reposició", això vol dir ser capaços de garantir la pervivència i mateixa qualitat dels camins tal com els hem trobat. Això implica qüestionar en cada cas l'ús que volem donar als camins públics. Parlà d'un ús òptim per a cada camí, que si s'allunya de l'ús previst, exigirà la imposició de limitacions de pas i de regulacions. Les limitacions podrien referir-se al nombre de persones o de grups, de vehicles, a la temporalitat en el pas, etc. Plantejà, finalment, si els 2.000 habitants d'un poble han d'assumir el "cost" de l'ús de més de 70.000 excursionistes o usuaris dels camins municipals.

Acabà al seva intervenció tot assenyalant que, de cara al futur, és necessari: aconseguir un finançament finalista, assegurar la sostenibilitat, establir una relació entre la inversió i l'ús, expandir la gestió de la xarxa local a la xarxa insular, cercar l'imprescindible consens entre els agents intervinents i els sectors afectats. Parlà dels possibles acord amb entitats per a la gestió, per tal de facilitar la neteja o altres tasques; el possible canvi de traçat d'un camí, a petició de l'interessat, hauria d'implicar la conservació de l'original i l'habilitació de l'alternatiu; la necessitat d'establir sistemes de vigilància, a l'estil del que es fa, per exemple, a la Muntanya del Voltor, etc. Demanà, també, més implicació del Consell i del Govern, com a institucions supramunicipals. Igualment, assenyalà que l'Ajuntament de Valldemossa necessita més pressupost, ja que falta contractar gent si es vol assumir més feina, i apuntà que necessiten inicialment devers 40.000€ per pagar el caminer/a i les primeres feines de recuperació, i que el seu somni és que 1/3 de la despesa es pogués treure de les taxes imposades per l'ús de certs camins municipals a qui se'n beneficia econòmicament.

A continuació, va intervenir Josep Manchado amb una exposició prou completa sobre els antecedents, el procés, l'estat i les previsions en relació amb el GR 221 o Ruta de Pedra en Sec (RPS), que resumim: 195km oberts, 7 refugis oberts, 15 municipis implicats. 30 anys de l'Escola de Margers, base de la RPS, 1999 com a data en què s'estableix la primera ruta amb un traçat molt semblant a l'actual. Assenyalà dues estratègies diferents per resoldre els GR a Mallorca i a Menorca:

- a) Consell de Mallorca: via Pla Territorial 2004 (PTI) on queda reflectit: 1) la RPS; 2) la ruta Artà- Lluç; 3) Ruta de les Fonts de Palma. A partir del PTI es desenvolupa el PLA ESPECIAL de 2011 i els ajuntaments mitjançant el seu planejament municipal també poden actuar en temes de camins.
- b) Consell de Menorca: fa una llei de camins, per fer el CAMI DE CAVALLS de 180km.

La primera via té limitacions i per aquest motiu, el 2015 es fa un esforç per realitzar un PLA ESPECIAL DE CAMINS que permeti avançar en la resolució de problemes com: 1) contenciós administratiu a la totalitat del Pla; 2) l'articulat té poca força i no aconsegueix resoldre els conflictes plantejats (no permet actuar amb expropiacions, per exemple, quan és necessari com a darrer recurs) i 3) el PTI diu que s'ha d'obrir el camí, però, no és possible amb les eines legals vigents. Existeixen trams que no s'ha aconseguit obrir, amb tots els problemes que això genera (Port Andratx-La Trapa; Pla de s'Evangèlica-s'Esclop-Coma d'en Vidal; pas a Valldemossa des d'Esporles; i pas a Deià pels cingles de Son Rul·lan).

JOSEP MANCHADO DESTACÀ LA REALITAT DEL GR 221: la RPS és un element dinamitzador i el senderisme manté activitat econòmica en els municipis que travessa, especialment en temporades baixes, per això alguns ajuntaments que no estan en el traçat de la RPS demanen que els incorporin; la ruta ha evolucionat de ser un traçat lineal a ser una xarxa que connecta el Raiguer amb Tramuntana; l'èxit de la ruta i la proliferació de llibres, guies, blocs, *wikilocs*... fan anar els excursionistes per rutes encara no obertes que confonen i provoquen extraviaments dels mateixos excursionistes o danys o destorbs a les propietats. La informació disponible, en aquest sentit, no és prou clara i no sempre de fiar. El fet que es convertesqui en una xarxa o espina permet un gran potencial per dispersar els usuaris. Enguany s'han produït 30.000 pernòctes als refugis.

Per al futur, Manchado exposà unes línies d'acció institucional, que passen òbviament per l'aprovació d'un nou Pla especial el 2017, per eliminar les incerteses, poder actuar quan no s'arriba a un acord, expropiar per donar pas, recuperar algun traçat original que no es troba al Pla vigent, facilitar l'adquisició de terrenys o de drets de pas, incorporar nous trams, establir un règim sancionador. També està previst: connectar Palma amb la Serra, bé per Puigpunyent, bé per Passatemps de Son Sardina; afegir Campanet; unir la UIB amb Esporles, Santa Maria amb el torrent de Coa Negra i Orient... S'espera poder aprovar el pla aviat, prèvia exposició pública. També manifestà que algunes prioritats del seu departament, pel que fa al GR són: obrir Esporles- Valldemossa- Deià, millorar el manteniment, millorar la xarxa de refugis i insistí en l'elaboració d'una llei de camins, que no llevaria competències als municipis, que en són els responsables.

A continuació, Joe Holles va fer una ràpida lectura del document que Tramuntana XXI proposa sobre els camins de la Serra. I després d'unes reflexions personals en base a les intervencions anteriors (especialment centrades en la importància dels camins per a la preservació de la imatge i dels usos sostenibles tradicionals o nous de la serra de Tramuntana) donà pas a les intervencions dels assistents i a les rèpliques dels ponents, que, principalment, foren:

J. JUAN: el GR pot morir d'èxit? Quina és la seva capacitat de càrrega? Per Son Moragues hi passen 45.000 caminants cada any.

MANCHADO: 45.000 visitants a Son Moragues, són devers 200 diaris i no

creu que això sigui massa preocupant. Argumenta que molta gent que va a Valldemossa no fa la RPS. Existeixen dos punts de saturació a la ruta: Valldemossa i Lluc. En tot cas, no espera cap increment significatiu del nombre de caminants al GR, per mor de la consolidació i retolació definitiva de la ruta i la disponibilitat total dels refugis.

J. MANERA, SENDERISTA: com es connectarà Valldemossa amb el resta de municipis?

BERNADÍ MOREY, SENDERISTA: expressa queixes de gestió i de pas en camins públics interceptats de vegades, segons ell, per abusos de certs propietaris.

UN ALTRE SENDERISTA: qui ha de recollir i solucionar les anomalies en la ruta? A qui s'ha d'informar? Problemes que provoca que tres administracions tenguin competències sobre el mateix espai. Qui té la informació vertadera? Qui és competent i en què?

T. COLL: s'ha de regular la gestió local i la supralocal. Però per a això s'haurà de conèixer el cost.

REPRESENTANT D'IB ACTIVA: les empreses d'aventura treballen amb un baix tant per cent d'estrangers. Té la intuïció que el tema de massificació no està ben analitzat ni el de com ha d'establir-se el tema del pagament per l'accés. S'ha de diagnosticar millor.

FDO. FORTUNY, PRESIDENT DE L'ASSOCIACIÓ DE PROPIETARIS DE LA SERRA: per què serveix l'impost turístic recentment aprovat? Camins només per anar a peu, prohibir bicicletes i cavalls. Horaris de pas limitats a les hores de sol, de dia; seguretat i extraviament de persones; un altíssim percentatge de camins públics passen per propietats privades i aquestes podrien tenir una compensació (exempció de certs impostos, per exemple). Demana regulació i acords.

ANTONI MARTÍNEZ, PRESIDENT DE TRAMUNTANA XXI: felicita l'Ajuntament de Valldemossa per aquest projecte pilot de gestió de camins públics, que al seu parer pot contagiar altres ajuntaments. L'Administració no ha estat sensible. Ningú no paga els serveis ecosistèmics que presta la serra de Tramunta, i cal començar a exigir compensacions per a qui manté la Serra activa. El consorci relatiu a la serra com a Patrimoni de la Humanitat ha de simplificar la normativa vigent, massa vegades limitadora en excés, ha de coordinar institucions, ha de facilitar gestions a la propietat, als usuaris, als treballadors de la Serra.

JOAN OLIVER, CIUTADÀ: donar força als ajuntaments, ja que són els vertaders protagonistes. Coll demana més reunions per resoldre problemes. L'escala local és perfecta per cercar solucions. La paraula clau és consens.

TOMÀS FORTUNY: es manifesta crític amb la concessió de subvencions a propietaris i, en canvi, defensa la conveniència d'exempcions fiscals.

POBLES DORMITORI O PERIFÈRIA METROPOLITANA? LES DINÀMIQUES DELS NUCLIS PROPERA A PALMA

Onofre RULLAN

Catedràtic de Geografia de la UIB

Moderada per Albert Catalán,
membre fundador i de la Junta de Tramuntana XXI

D'acord amb els actes programats en l'agenda de Tramuntana XXI, va celebrar-se el passat dia 21 de gener a la sala d'actes de Sa Fàbrica (Carrer de Ramon Llull, 3) d'Esporles, la conferència "Pobles dormitori o perifèria metropolitana? Les dinàmiques dels nuclis propers a Palma", a càrrec d'Onofre Rullan, catedràtic de Geografia de la UIB, amb una gran assistència de públic que omplia la sala.

Moderava l'acte Albert Catalán, membre fundador i de la Junta de l'associació, el qual comentà les motivacions i els objectius de Tramuntana XXI: la preocupació pel sosteniment dels trets que singularitzen la serra de Tramuntana, la necessitat d'un coneixement encertat dels múltiples fenòmens que hi tenen lloc (biològics, culturals, econòmics i socials), i la necessitat de consens entre els diferents agents que hi tenen presència per tal de rescatar, potenciar i, si cal, innovar els usos tradicionals a la serra de Tramuntana i de proposar usos nous que no malbaratin el seu patrimoni biològic i cultural, i que alhora assegurin el benestar sostenible dels seus habitants i el gaudi i la qualitat de l'experiència de les persones que la visiten.

El professor Rullan inicià la seva conferència tot comentant l'expressió "poble dormitori", usada des dels anys setanta per definir pobles de Mallorca que es troben a una distància de Palma que permet desplaçaments fàcils dels habitants d'aquests pobles per acudir a llocs de treball en la capital. L'expressió fou usada per definir precisament Esporles, quan hi havia d'altres pobles com, per exemple, Santa Maria o Marratxí, on aquest fet es produïa amb més intensitat.

Assenyalà el professor Rullan que la ubicació d'Esporles i dels municipis del sud de la Serra, com Andratx, per exemple, en valls transversals, sempre ha permès una millor comunicació amb Ciutat, mentre que des de Sóller cap a Pollença tal facilitat relativa no existeix. Òbviament, la major facilitat de comunicació amb Palma l'han tenguda els pobles del Pla.

Palma ha actuat al llarg del temps tant com a pol d'atracció de població com d'emissor de població. Podria dir-se que Palma penetrava de qualque manera en els municipis propers. Sobretot, en els pobles del Pla, sense barreres naturals per a la comunicació amb la capital, excepte la distància, pal·liada per la xarxa, primer, de carreteres, i després, d'autovies i autopistes. El Pla, en conseqüència, era més ric. Però, ara és més rica la Serra, perquè, metafòricament, pot dir-se que el valor que ara es cotitza és el paisatge, quan abans potser era el gra que el Pla produïa. El paisatge (valor afegit) és a la Serra, i es manifesta en una dada: el preu del sòl, molt més alt a la Serra que al Pla.

El professor Rullan proposà moments concrets de la història –"ruptures històriques"–, que permeten explicar l'evolució que ha menat a la situació actual d'Esporles, municipi que pot servir d'exemple de l'evolució d'altres llocs de l'illa.

Segle XIII: arriben "en un sol paquet" a l'illa el cristianisme, el feudalisme i el català, que desplacen un altre mode de viure (l'islam, una economia d'alqueries i rafals, i una altra cultura), tot i que durant alguns segles es va mantenir l'estructura territorial basada en l'hàbitat dispers i l'organització econòmica basada en l'autosuficiència. En valls aprofitables com Superna, Canet, etc., en el cas d'Esporles.

Segles XV-XVI: derrota de la forana i agermanada, que significà la dominància de Palma sobre l'illa sencera, la latifundització, la creació de les grans possessions que a partir d'aleshores passen a les mans de propietaris ciutadans, que situaren en un grau de subordinació els pagesos, com a simples explotadors. Pagesos que, en molts de casos, varen haver de refugiar-se ja en petites concentracions urbanes, encara amb diferents nuclis. En aquest moment és quan l'olivar s'expandeix per tal d'exportar oli (i així, assenyalà el professor Rullan, l'olivar és una causa o una conseqüència de la decadència pagesa). Es passa per tant d'una economia d'autosuficiència a una economia d'exportació d'un producte. Hom ha dit per això que l'oli fou per a l'illa el turisme de l'època, el motor econòmic de l'època.

Segle XIX: s'imposa el liberalisme econòmic, es produeix la desamortització dels béns de l'Església, i la industrialització. Les famílies burgeses poden comprar sòl desamortitzat i crear allà les primeres fàbriques. Paral·lelament, la urbanització comença a ser planificada.

Segles XX-XXI: es produeix la vinculació definitiva dels nuclis forans a la metròpoli (Palma), els pobles veïns a Palma es converteixen en pobles dormitori, la qual cosa palesa una integració territorial que oculta, però, dinàmiques negatives que cal analitzar per comprendre la situació actual. El tancament de les fàbriques a Esporles obligà inicialment molts treballadors i famílies a desplaçar-se a Ciutat per cercar feina, i potser per establir-s'hi. Després, el procés es va anar invertint. Hom retornava a Esporles, i Esporles va atraure nova població resident. La distància no era un obstacle. De fet, apuntà el professor Rullan, s'ha passat d'una implosió urbana (de l'illa cap a Palma) a una explosió urbana (de Palma a l'illa sencera).

Especialment important fou la ruptura dels segles XV-XVI: l'endeutament causat per l'expansió de la Corona en la Mediterrània suposà una pressió fiscal sobre la pagesia que provocà revoltes successives fins a la definitiva derrota de les reivindicacions foranes. Una derrota que suposà multes i confiscacions (i condemnes a mort, com recorden topònims com el puig de Ses Forques, a Esporles i a altres pobles de l'illa), i un fet de transcendència capital en l'economia local i insular: el traspàs massiu de dominis pagesos a senyors nobles ciutadans.

Es creen ara les possessions, i comença a utilitzar-se l'expressió "Son" (Ço d'en) per assenyalar propietats que han passat a mans de senyors de Palma: Son Valentí, Son Espanyol, Son Bauçà, Son Cabaspre, Son Quint... En aquestes possessions s'hi cerca rendiment mitjançant la implantació de conreus comercials, especialment l'olivar. El professor Rullan comentà que, en conseqüència, podem pensar que el paisatge serrà, que tants elogis rep, prové de la desposseïció pagesa.

Neixen aleshores els primers nuclis concentrats de població, després de quatre segles de la conquesta catalana. Així, a Esporles hi ha 10 cases el 1576, 44 cases en tres nuclis el 1673, 145 cases en sis nuclis el 1685... Per al professor Rullan, aquests nuclis de poblament són, en veritat, "camps de refugiats de l'època": hi habiten els pagesos que depenen del cicle de l'olivar en les terres que ja no els pertanyen.

Al segle XIX, com s'ha dit, es produeix una altra ruptura històrica clau en el "paquet" format pel liberalisme econòmic, la desamortització i la industrialització, lligada primer a les síquies d'aigua dels molins de Sa Granja (14 molins) o de Canet (32).

Diferents fites assenyalen el procés d'industrialització a Esporles: el 1831 s'alça el primer molí industrial a Canet, el 1851 s'obre la carretera de Banyalbufar, que exporta malvasia i que facilita la comunicació amb Palma i el seu port, el 1859 hi ha dos batans a Sa Granja, el

1870 hi ha el primer molí draper... Importa assenyalar, segons Rullan, la desamortització de 8 hectàrees entre 1841 i 1843, on s'hi implantaran a la llarga noves factories ja deslligades dels molins (1886, 1890, etc.). En els solars d'aquestes fàbriques s'hi produirà posteriorment la urbanització expansiva de finals del segle XX (exemple: Son Trias, que passa de ser solar industrial entre 1920-1962 a ser sòl de cases i xalets el 1980).

L'anàlisi de l'evolució urbana d'Esporles durant el segle XX presenta algunes altres fites notables: 1922, es planifica l'Eixample per tal d'urbanitzar els espais buits i unificar els diferents nuclis, per exemple per unir la Vila Vella amb la Vila Nova. Conviuran a partir d'aquí els carrerons dels nuclis antics, amb els carrers de carro i, posteriorment, els nous carrers amples (12- 14 metres), necessaris en un urbanisme modern. Els anys 30, i afavorits per la riquesa industrial del municipi, es creen grans projectes urbans: l'església (1923), la casa del poble (1930), el coliseu (1930), ses Escoles (1931, tot i que s'inauguren el 1960).

L'any 1962, però, tanca la fàbrica de Son Trias i s'hi inicia la urbanització de Ses Rogetes. L'any 1975 es crea la urbanització d'Es Verger; l'any 1980 s'enderroca la fàbrica de Son Trias (fet que el ponent lamenta perquè significa la pèrdua d'un element patrimonial de valor històric i simbòlic), per fer-hi cases i també xalets de moda suburbana. Baixa naturalment la població activa esporlerina dedicada al sector tèxtil-industrial, i augmenta en canvi la dedicada a construcció, comerç i administració, i hoteleria. El 1971 hi ha, per exemple, 71 botigues a Esporles (ara són molt poques les que queden), i s'obren les primeres sucursals bancàries (Caixa Iberia i "Sa Nostra"), la qual cosa implica que es poden posar a la fi en marxa iniciatives a crèdit. S'inicien en efecte promocions privades i promocions immobiliàries comercials, que fixen o atrauen població. La construcció i el turisme substitueixen les fàbriques. Esporles és considerat poble dormitori.

Però, cal incloure la dinàmica social d'Esporles en la mallorquina general del boom immobiliari i turístic a partir de 1980, aproximadament. Palma xuclarà gent per fer-hi feina, però, després també en xucla Calvià i Lluçmajor, on es concentra inicialment l'oferta reglada del sector turístic, en aquesta part de l'illa. Aquests tres municipis formaran, de fet, una conurbació que atrau gent, i alhora es produeix un cert retorn a Esporles (i a altres pobles propers a Palma) i també una revalorització econòmica molt important, ja que hi ha demanda per habitar-hi, especialment on hi ha un valor afegit que ràpidament esdevé el de més alta cotització: el paisatge.

Esporles ja no és (si ho havia estat qualche vegada) un poble dormitori. I Palma ja no és el centre únic de l'illa. Mallorca es converteix, gràcies a l'oferta turística reglada i no reglada, ja estesa arreu de l'illa (agroturismes i oferta Airbnb i altres), en un sol àmbit d'oferta turística, un àmbit metropolità que funciona com una única urbs que tot ho controla. Mallorca ja és un organisme unitari, homogeni i homogeneïtzador. Va dir Rullan: "De ser una illa amb una ciutat centralitzadora, Mallorca ha passat a ser una illa-ciutat, que funciona com a unitat". Per demostrar-ho, el professor Rullan va exposar uns exemples molt clars: tota l'illa pot anar i va a les revetlles d'Esporles, els joves d'Esporles van a les revetlles de tota l'illa, la gent d'Esporles i de tota Mallorca va al cinema a Marratxí, el mercat local d'Esporles era insignificant, però, la Fira Dolça atrau més de 8.000 persones cada any, la gent d'Esporles, que abans com a molt es desplaçava a nedar a Cala Major, ara acudeix a qualsevol platja de l'illa, mentre que gent de tota l'illa i molts estrangers acudeixen a nedar al Port des Canonge, a Esporles és difícil poder aparcar...

És a dir: Mallorca ja no és una ciutat amb nuclis municipals aliens, sinó un tot, un sol organisme, una estructura suprametropolitana, una "postmetròpoli". "Ja no vivim en un lloc, sinó en una xarxa", va dir el professor Rullan.

A Esporles hi ve gent a treballar, però no pot comprar-s'hi una casa. Aquest fenomen passa a tots els pobles de la Serra (i al centre de Palma). El sòl s'ha encarit de forma absoluta i crei-

xent (Fornalutx, Pollença, Deià...). A Esporles el m² costa entre 2.000-3.000 euros, a Deià, una mitjana de 5.000 euros, mentre que a Sant Joan, en costa devers 1.000... Qui pot pagar-ho? No, en general, la gent local, que ha de cercar per viure altres llocs més econòmics i treballar en qualsevol part de l'illa on trobi un lloc de feina.

Fent un repàs ràpid a tot l'anterior, Rullan va respondre a preguntes del públic assistent. Els proposà, per exemple, que pensem quin era el valor afegit que Esporles ha pogut oferir al llarg del temps: l'autosuficiència, l'oli, el turisme (i el negoci immobiliari que hi va assimilat). El poble és ric, assenyala, i viu gràcies a la revaloració immobiliària. Però, aquesta desplaça irreversiblement la població local i aboca al fenomen conegut com a gentrificació: l'expulsió de la població local i la seva substitució per gent de fora amb un poder adquisitiu molt més alt, que modifica les relacions socials, la identitat i el tarannà dels llocs.

L'expandiment turístic-immobiliari, per tant, ha facilitat la integració territorial dels municipis de l'illa en una sola unitat. Hom perd, així, els referents locals i la identitat; allò local deixa de ser important, i es tendeix al "pensament únic", a un model únic i homogeneïtzador, i a la banalització de certs entorns i de certes pràctiques... És per això que, apuntà el professor Rullan, "les forces antiglobalització tenen sentit polític. De la mateixa que els biòlegs posen en valor la biodiversitat, cal reivindicar la sociodiversitat o la geodiversitat, que són valors a proposar".

A la pregunta de quins processos caldria engegar per pal·liar, controlar o modificar la situació explicada, el professor Rullan va respondre: "Pensant junts, reflexionant entre tots, cercant col·lectivament alternatives; cal el pensament col·laboratori. Mentre el mercat sigui lliure hi ha poc a fer. No pot ser que el preu del sòl sigui fixat en funció de la demanda. Sempre hi haurà gent que podrà oferir pel sòl més que qualsevol de nosaltres, sempre hi haurà gent amb més capacitat de compra del sòl, a igualtat de costos de la construcció".

I afegí, en resposta a una altra pregunta: "Les xarxes comercials virtuals, des d'Amazon fins a Airbnb han convertit l'illa en una unitat de territori integrat. Les empreses, les xarxes amb "funció venda" creen el mapa i modelen el territori, el converteixen en un marc únic, homogeni –això té naturalment coses positives (tots tenim accés a articles que satisfan les nostres necessitats o, per exemple, investigadors forans treballen al centre d'IMEDEA d'Esporles), però, també negatives, com hem vist: gentrificació. Els governs ja no governen, sinó que ho fan les grans corporacions".

Esporles, 21 de gener de 2017

TAULA RODONA A LA UIB, FEBRER DE 2017

SOBRE LA *XYLELLA FASTIDIOSA*

Realitzada per la UIB i Tramuntana XXI

ARGUMENTS A FAVOR DE L'ESTRATÈGIA DE CONTENCIÓ DE LA PLAGA

Com és sabut el bacteri també afecta l'ullastre, per tant els sistemes naturals i bardisses de conreus seminatural. Com a resultat la infecció està ben dispersa arreu del territori. Aquest argument per si sol ja justificaria una actuació de contenció en lloc d'una d'eradicació.

ALTRES ARGUMENTS I CONSIDERACIONS: EL GRAU DE PATOGENICITAT

Cal deixar que es pugui valorar el grau de patogenicitat de les diferents subespècies i soques de *Xylella*, sobre les diferents espècies i varietats vegetals locals.

Aquest és un tema en el qual s'ha d'invertir clarament en recerca, per una banda determinar el grau d'afectació real al camp i per altra banda correlacionar aquestes dades epidemiològiques amb el coneixement dels sequotipus. Com es va comentar a la xerrada és una espècie que recombina fàcilment, per tant el seguiment al llarg del temps de la seva patogenicitat i especificitat és indispensables. Només la recerca a llarg termini juntament amb la gestió administrativa permetrà aconseguir aquest coneixement. S'ha de fer força per tant en la necessitat d'un pla nacional de *Xylella* que inclogui Balears com a territori particular. Ja es va fer en el cas de la llengua blava l'any 2000 en què vàrem participar.

LA INFECCIÓ RADICULAR I ELS REBROTS

S'entén que un pla d'eradicació contempla la completa destrucció de les plantes, incloent-hi les arrels. La *Xylella* també es troba a les arrels (Aldrich JH, Gould AB & Martin FG (1992) *Distribution of Xylella fastidiosa within roots of peach. Plant Disease* 76, 885-888), almenys al melicotó, però és esperable que colonitzi les arrels de qualsevol altra planta infectada, per tant no té sentit tallar plantes rebrotadores, s'han d'extreure o matar amb herbicida, i això no es pot fer a zones muntanyoses poc accessibles, erosionables o sobre marjades. La dificultat tècnica és sense dubte un dels problemes del pla, així com el cost de les indemnitzacions i l'impacte pertorbador i erosiu que pot tenir a la muntanya.

EVIDÈNCIES DÈBILS DE DISTRIBUCIÓ EN TACA D'OLI DE PLANTES INFECTADES I INSUFICIENT CONEIXEMENT DELS VECTORS TRANSPORTADORS

Hi ha una evidència poc clara de la distribució en taca d'oli dels exemplars afectats, ja que depèn del comportament del vector transportador, per tant no es justifica satisfactòriament la tala a 100 m de la zona infectada abans de conèixer els hàbits de moviment dels vectors o insectes transportador. Tot considerant l'escenari de diverses introduccions i probablement diferent vectors actuant en diferents agrosistemes, ara mateix és molt difícil saber quina serà la distribució de la malaltia a Balears, dependrà de les espècies que demostrin ser més sensibles al bacteri en funció del seu estat fisiològic i/o la capacitat del bacteri de colonitzar els seus teixits i la del vector infeccios. El punt clau és demostrar la circulació i extensió de la malaltia amb una extensió que fa inviable qualsevol intent d'eradicació, simplement perquè

no serà efectiu tan sols a llarg termini amb la varietat d'espècies que s'han trobat i que probablement augmentarà en els pròxims mesos.

CERTESA DE MOSTREIG SEGUINT EL PROCEDIMENT METODOLÒGIC A LA RESTA D'EUROPA

Necessitem la certesa que a altres llocs es fan els mostrejos principals a planta simptomàtica i secundaris a asimptomàtica i insectes tot seguint el procediment metodològic fitosanitari marcat a la UE, tal com es fa a les Balears. En principi tothom ha de seguir el mateix protocol a la UE i 'han de declarar els resultats d'acord amb el protocol. Que efectivament es fa així s'ha d'evidenciar per a evitar qualsevol incertesa respecte a la seriositat de la UE.

PATRIMONI DE LA HUMANITAT

La serra de Tramuntana és Patrimoni de la Humanitat i les oliveres centenàries també són Patrimoni de la Humanitat, i Menorca és Reserva de la Biosfera i en general tenim molts llocs preservats o rellevants ambientalment i paisatgísticament. Per tant cal estar segurs que les oliveres que s'hagin de tallar estiguin realment infectades, ja que no es poden tallar arbres monumentals sense la certesa que estan efectivament sentenciats. S'hauria de valorar l'ús de proves ELISA per determinar si es pot fer servir com a mètode de detecció ràpida.

ALGUNES PROPOSTES I CONSIDERACIONS

El sector primari ofereix seguretat alimentària estratègica, serveis ecosistèmics i externalitats positives ambientals i paisatgístiques. Tot plegat afavoreix el manteniment dels altres sectors empresarials i ens dignifica. Per tant és just que hi hagi unes contraprestacions i un reconeixement i valoració de l'activitat agrària.

El canvi global, amb l'increment fins ara de transport de mercaderies, i el conseqüent canvi climàtic posen en situació d'estrès la vegetació en general, la qual cosa debilita les plantes i les fa més susceptibles a plagues i malalties tot marcant un procés successori que conduirà a un nou estat d'estabilitat de la vegetació com a resposta al canvi ambiental.

El problema general és que no hi ha mecanismes legals per evitar l'entrada de segons quins productes a les Balears, tampoc no hi ha anàlisis del risc d'introducció d'EEL en general amb el transport de determinades mercaderies. Tenim sistemes agrícoles moderns relativament renovables i sistemes tradicionals que han trigat anys per tenir l'aspecte actual i la seva desaparició no es podria compensar de cap de les maneres. Fins que no hi hagi una política clara de protecció d'aquests sistemes (no només en l'àmbit de Patrimoni Humanitat), sempre estaran amenaçats pel que pugui estar circulant en aquells moments pels voltants de les Balears. De cada vegada es fa més patent que és necessària una legislació particular a les Balears enfront d'EEL (incloent-hi patògens) per tal de protegir els sistemes naturals i agrícoles tradicionals que tenim.

Es fa necessària la delimitació del que és sòl agrícola i amb usos agrícoles del que és sòl forestals i natural sotmès a un altre tipus de gestió. Tant un com l'altre requereixen conservació, gestió i manteniment tot sabent a priori que estem en un procés de canvi que caldrà interpretar.

Aquest és un tema crucial a l'actual sistema agrícola de la UE en general i de Balears en particular. El que podem comprovar és que moltes explotacions realment no fan producció però tenen accés a ajudes agrícoles, això ens du també a la problemàtica que moltes

parcel·les realment no es cuiden com hauria de ser en un sistema productiu agrícola. D'altres s'abandonen i s'haurien de considerar com a àrees naturalitzades o seminaturals. Tots aquests aspectes impliquen una revisió de l'actual sistema agrícola i valorar el seu paper en termes de serveis ecosistèmics i externalitats positives i/o en termes de producció agrícola convencional.

TAULA RODONA AL PORT D'ANDRATX, 4 DE MARÇ DE 2017

LA PESCA A LA SERRA DE TRAMUNTANA, PASSAT, PRESENT... I FUTUR?

Antoni Ma. GRAU JOFRE

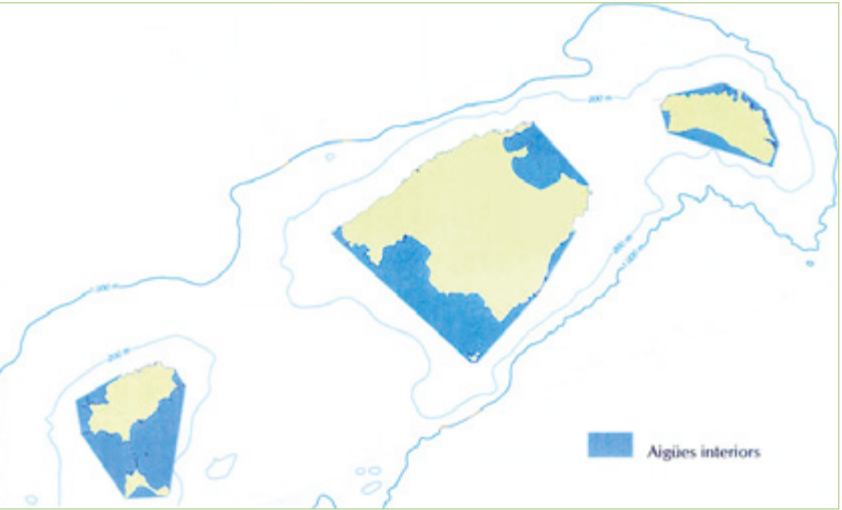
*Cap del Servei de Recursos Marins,
de la Direcció General de Mitjà Rural
i Marí del Govern de les Illes Balears*

Patrons majors d'Andratx, Sóller i Pollença

La Serra és a l'origen del desenvolupament de la pesca a Mallorca: fins a la conquesta francesa d'Alger, no hi havia ports habitats a Mallorca, llevat de Palma, pel risc dels pirates, i els pescadors habitaven als pobles, lluny del mar. Varen ser pescadors de Valldemossa i Banyalbufar que s'establiren a Manacor i Cala Rajada quan les condicions de seguretat ho varen permetre. A la Serra els era desfavorable la manca de brises, els refugis sempre exposats i la cota entre la mar i els pobles.

El 1920, a Banyalbufar hi havia 100 homes que feien feina de pescadors, amb 30 barques. Hi havia 11 punts de la costa usats per a estada de barques de pesca professional. Avui, sols 3: Pollença, Sóller i Andratx. Hi ha 23 barques d'arts menors, 9 d'arrossegament, una d'encerclament i una de palangre pelàgic. En 30 anys s'ha perdut el 65% de la flota, i en 20 anys s'ha passat de 53 barques a 23. Molts homes han passat a fer feina al turisme, la UE ha finançat el desballestament de barques. A més, el mercat ha canviat per canvis culturals en el consum de peix.

Avui la peça més preuada és la llagosta, el prestigi de la qual ens ve dels romans, i que manté a les Balears la darrera pesquera viable de la Mediterrània. Però el seu prestigi és nacional, i no tan apreciada pels alemanys!

El problema més important de la Serra avui és la manca de vigilància, ja que són aigües de competència del ministeri, que no té personal ni embarcacions a l'efecte. Es calcula que del 4 al 8% de pescadors recreatius venen el peix. S'ha de fer pinya de pescadors recreatius i professionals contra furtius. A la costa de Calvià la situació és millor, com ho demostra l'èxit de la Reserva del Toro- Malgrats, on les poblacions de distintes espècies s'han multiplicat per un factor de 20 o 30, segons els casos.

A les Balears les poblacions de peixos són de reclutament local. Per això, i amb els corrents dominants de SO a NE, la reserva de Sa Dragonera podrà ser importantíssima per recuperar poblacions.

És important afavorir la marca local com a factor favorable als pescadors, amb una bona traçabilitat del producte. S'ha iniciat el marcat de peix amb brides. S'ha fet a Eivissa amb la llagosta, amb gran èxit. (A Menorca no tenen interès: se'n declaren devers 11 tm, se'n deuen pescar 25 o 30 i se'n venen 100!). També és important el punt de primera venda d'Andratx, i la mateixa organització dels pescadors: amb la regulació de captures ha aconseguit passar el preu de la llampuga de 1 a 3 €.

Es calcula que a les Balears hi ha devers 100.000 pescadors recreatius, que poden capturar anualment de 1.200 a 2.000 tm, contra les 3.000 declarades pels professionals. Són importants també per mantenir la cultura i el prestigi del peix local (un 35% dels compradors de peix són recreatius).

La proposta d'una Reserva a Sóller té molta base social, el projecte és de 5.000 Ha, però essent aigües exteriors, depèn del ministeri, que no hi compromet mitjans. Un projecte similar a Sant Vicenç està també avançat.

És interessant el projecte de pesca-turisme, perquè les barques professionals quedin habilitades per embarcar turistes que vulguin conèixer aquesta feina i gaudir d'un dia al mar molt distint de l'experiència de platja. S'ha iniciat recentment, en pla experimental.

CONFERÈNCIA A SÓLLER, 25 DE MARÇ DE 2017

SÓLLER, POBLE D'EMPREDORS

Plàcid PÉREZ

Especialista en història medieval i en la història de Sóller

Miquel GUAL

President Cooperative de Sóller

Organitzada per Tomeu Deyà

Membre de Tramuntana XXI

L'historiador Plàcid Pérez, especialista en història medieval i en la història de Sóller, va mostrar al públic assistent al Centre Capvespre de Sóller el dinamisme de la societat d'aquest municipi mallorquí entre els segles XIX i XX, afermat en una base fonamentada a finals del segle XVIII i principis del XIX, mitjançant la producció i exportació de cítrics, i la creació de circuits comercials de temporada o permanents, que permeteren la puixança de noves companyies navilieres.

Els trets i les fites principals de l'activitat econòmica, i del seu lògic correlat social de gran dinamisme entre 1840 i 1936, que trobaran a la nostra pàgina web, que l'autor ens cedeix amb amabilitat, i que va ser la base de la seva conferència a n'aquest enllaç.

Acabada la Guerra del 36, explicà Plàcid Pérez, Sóller es va veure limitat lògicament per les mateixes restriccions que patí l'illa i l'Estat sencer: limitacions a la producció i al consum, estancament econòmic, dificultats de les comunicacions, manca de matèries primeres, etc. L'estraperlo i la fabricació de teles per a l'exèrcit permeteren, no obstant, una certa activitat econòmica. L'any 1950, aproximadament, es produí una crisi motivada entre d'altres factors per l'obsolescència de la maquinària, la manca d'inversió, la minva d'ingressos provinents dels emigrants, l'alça del cost de la producció i el desviament d'inversions a altres sectors econòmics. Aparegueren nous productes competidors (tergal, plàstic, etc.), es tancaren moltes fàbriques i s'inicià lentament una derivació cap al turisme i producció d'energia. La crisi del petroli, però, causà la definitiva conversió del sistema econòmic cap a la inversió immobiliària i el turisme.

Miquel Gual, per la seva banda, explicà les característiques i objectius de la Cooperativa de Sóller que presideix, se centra en l'assoliment de rendibilitats per a la producció dels productes característics de l'agricultura de la Vall, especialment oliva i cítrics, ara amb importants innovacions i accions de millora (ressembra, puja de preus per als cooperativistes, nova comercialització, etc.). També parlà de la iniciativa clúster de Sóller, basada en la col·laboració entre diferents sectors socials i econòmics, i institucionals arrelats al municipi, i en la convicció que l'economia és un tema transversal, que exigeix complicitats i acords. Depèn naturalment d'iniciatives personals, però també del context i l'entorn, i de la qualitat de la gestió. Allò que beneficia un sector o una empresa pot beneficiar altres sectors o altres empreses. El profit comú es pot obtenir de les complicitats i de les accions conjuntes. Tant la cooperativa com el clúster, ara en procés de reviscolament, pretenen crear il·lusió, crear nova capacitat econòmica, innovar, recuperar l'activitat econòmica tradicional sollerica (amb alternatives complementàries al sector turístic), perquè aquesta és qui sosté el paisatge de la Vall, i impulsar la cerca de valor afegit als productes i serveis locals. Cal fer productes bons, productes nous, i cercar mercats nous per a aquests productes. D'aquí la necessitat d'identificadors de qualitat per a la producció local de Sóller (oli, oliva, cítrics, principalment, i derivats). Hom no ha de témer, segons Miquel Gual, que augmenti el nombre de marques ni que augmenti la competència en aquestes produccions. Són indicadors de renovació i de revitalització dels sectors econòmics tradicionals.

Durant la jornada es feren visites informatives als següents establiments: tafona de Can Det (carrer Ozonas, 8), amb guiatge de Tomeu Deyà, organitzador principal de la diada; la Cooperativa Sant Bartomeu de Sóller, amb guiatge de Miquel Gual; i l'hort ecològic de cítrics Sa Vinyassa.

CONFERÈNCIA A BUNYOLA, 2 DE JUNY DE 2017

EL PLA FORESTAL DE LES ILLES BALEARS I LA SEVA POSSIBLE APLICACIÓ A LA SERRA DE TRAMUNTANA

Luis BERBIELA

Enginyer de forest, Servei de Gestió Forestal. CAIB

Joan SANTANA

Enginyer de forest, Servei de Gestió Forestal. CAIB

Durant aquesta trobada que es va celebrar a la vila de Bunyola el 2 de juny de 2017, els dos experts en el Pla forestal de les Illes Balears, Luis Berbiela i Joan Santana, ens posaren en context de la singularitat d'un espai com la serra de Tramuntana. Així mateix ens introduïren el contingut del Pla forestal i les possibilitats i oportunitats que ofereix aquesta eina de gestió forestal per a la Serra. En acabar la seva intervenció es va obrir el micròfon per al debat.

RESUM DE LA INTERVENCIÓ DE LUIS BERBIELA SOBRE LA SITUACIÓ FORESTAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA

Per entendre la serra de Tramuntana hem de tenir en compte que no estem parlant d'un espai natural, sinó d'un espai 100% cultural, ja que té milers d'anys d'història i una cultura centenària de gestió del territori. Per tant, ens afrontem a la gestió del territori conjuntament amb la natura i la cultura.

En referència al sector forestal, avui en dia ens hem de qüestionar si existeix o no, com a dinàmica i com a grup de poder i gestió activa d'un recurs és més que discutible. Avui en dia es confon el que és cultiu abandonat i bosc i el més trist és que els vectors econòmic i polític no tenen capacitat per recuperar una gestió activa del territori forestal.

Cal tenir en consideració que el concepte forestal té unes connotacions tremendament ambientals i que hi ha recursos que són de màxim interès per al sector, com els recursos cinegètics i micològics i el turisme de natura, però contràriament no hi ha interès per l'explotació de la fusta.

Referent a la relació entre el sector forestal i el desenvolupament rural, sorgeixen les qüestions de si s'han d'unificar o si el sector forestal ha d'abandonar la idea de formar part del sector primari i enfocar-se al sector de l'energia.

Les experiències tant a l'illa de Mallorca com a Menorca respecte a la producció d'energia per biomassa no han aconseguit consolidar, la qual cosa no significa que no sigui viable, sinó que és difícil.

Però existeixen alguns sectors amb potencial econòmic, com és el desenvolupament del seu ús turístic, el carbó vegetal i altres recursos o productes forestals (plantes aromàtiques, bolets...).

Cal remarcar, que el que realment aporta un valor incalculable són els béns i serveis ecosistèmics que presta la serra de Tramuntana, gràcies a la qualitat de vida que dona als seus habitants, així com qualitat d'aire, aigua i altres béns ambientals.

D'ençà que es van abandonar els oficis del bosc, fa aproximadament 60 anys (a causa de l'arribada del gas i l'electricitat) la Serra ha caigut en l'oblit i la marginació i ens trobem que l'únic gestor forestal avui en dia és el foc.

Cal tenir en compte que en gestió forestal, el 90% del pressupost va vinculat a evitar els incidents i el 10% serveix per fer la resta d'actuacions.

Actualment, els aprofitaments del bosc han canviat. La gent ja no va a treballar el bosc, sinó que s'urbanitza i passa a ser un element que també és colonitzat.

La gran contradicció són els serveis ambientals que els boscos ens ofereixen, a tothom li agrada tenir aigua i bona qualitat de l'aire, però aquests serveis no es paguen. La societat no paga les externalitats dels beneficis ambientals.

Un altre tema a tenir en consideració és la mitificació. La vida rural sempre s'ha mitificat, però ara l'estem remitifcar. Hem iniciat un procés de canvi radical dels valors dels usos del bosc, i la resposta de l'Administració als mites socials és fer polítiques de conservació restrictives en lloc d'actives.

Una altre punt a tenir en consideració és l'absència de rendabilitat, exigim un valor alt amb preu però no és igual en benefici.

Fa temps es va valorar el preu dels boscos de Mallorca. En usos recreatius el valor és de més de 1.000 milions d'euros i el mateix en beneficis ambientals, però el valor monetari és negatiu, perquè costa més treure la fusta que deixar-la al bosc.

La pèrdua de la cultura rural tradicional, a mesura que les generacions ens van deixar, ens va abandonar el saber popular. Aquesta pèrdua de savis ha repercutit amb pèrdua d'estructura territorial.

Els grans incendis forestals no es poden apagar, si hi ha abandonament forestal, al final el bosc es crema perquè el que és probable acaba passant.

Una altra problemàtica important és la superpoblació de les cabres. La realitat és que s'està generant un desert de forma silenciosa. És un tema seriós i se li haurà de donar solució tard o d'hora.

La possibilitat de donar valor als recursos locals de la serra de Tramuntana seria a través de la penetració dels productes mallorquins a mercats internacionals.

També s'està estudiant comptabilitzar la captura de carboni, la fiscalitat ajustada a la inversió en conservació del patrimoni i els béns i serveis ambientals.

Una altra alternativa seria aposar per una oferta turística selectiva. On la qualitat d'un entorn genera plusvàlua. Un element que no s'acaba de posicionar és el mercat de la biomassa. Perquè ha de ser més car el nostre pèl·let que el pèl·let francès? O el peninsular? L'única resposta és que al final el que no cremem a casa al forn es cremarà a la muntanya.

RESUM DE LA INTERVENCIÓ DE JOAN SANTANA SOBRE EL PLA FORESTAL DE LES ILLES BALEARS

La superfície forestal de les Illes Balears és al voltant de 220.000 hectàrees, de les quals el 50% es troben a Mallorca.

Quasi el 70% de la superfície de la serra de Tramuntana és forestal, i és on es troben la meitat dels boscos de Mallorca.

Si analitzem la història, gràcies als inventaris forestals, podem constatar que hi ha hagut una expansió molt important de la superfície forestal. Des dels anys 50 hi ha un 20% més de superfície forestal, això vol dir que ja s'han colonitzat les superfícies abandonades.

Escorca, Pollença i Calvià són els municipis que tenen més superfície forestal, i a altres municipis com Banyalbufar, el 80% de la seva superfície és forestal.

Si parlem de formacions forestals, el 47% són pinars, el 18% són alzinars i la resta és mixta entre pinar i alzinar, els quals acabaran esdevenint alzinars.

Pel que fa a la propietat forestal de la serra de Tramuntana, tenim que aproximadament 11.000 són finques forestals o agroforestals. El gran problema per la gestió esdevé causat per la dimensió d'aquestes finques les quals són reduïdes. El 95% de les finques forestals i el 76% de les finques agroforestals tenen menys de 5 hectàrees. Un fet a destacar en referència a la gestió és que el 94% de la serra de Tramuntana és de titularitat privada.

Relatiu a l'aprofitament del bosc, de mitjana es tallen més de 15.000 m³ de les quals la majoria són pins (75%). El 33% de llenya que es consumeix a Mallorca prové de la serra de Tramuntana, però no hi ha una distribució clara dels aprofitaments forestals.

Tot i que els boscos a la serra de Tramuntana tenen un gran potencial d'aprofitament sostenible, el sector forestal només representa el 0,08 del PIB de les Illes Balears, per tant es troba en una situació irrellevant econòmicament i socialment, ja que tampoc no genera llocs de treball.

Cal tenir en compte que la serra de Tramuntana és Paratge Natural i Patrimoni Mundial declarat per la UNESCO, a més de LIC i ZEPA. Aquestes figures de protecció han generat una normativa que dificulta molt la gestió forestal, ja que esdevenen una conservació basada en la prohibició, més figures burocràtiques i un bloqueig de les activitats de gestió.

En resum podem dir que la superfície forestal de la serra de Tramuntana és molt extensa i majoritàriament és de boscos. Hi ha molts de propietaris i les dimensions de les finques són molt reduïdes.

L'aprofitament forestal es irrellevant econòmicament i existeix una elevada carrega forestal. La conservació basada en la regulació genera abandonament rural i l'absència de gestió.

Tot tenint en compte aquest context, es va elaborar el Pla forestal de les Illes Balears tot donant una visió de mig llarg/ termini, fruit d'un llarg procés de participació.

Com a reflexió al final podem dir que el Pla forestal és una eina de gestió per als agents implicats a la serra de Tramuntana, ja que s'ha demostrat durant aquests anys que l'Administració té molt poca capacitat de gestió.

Cal que la propietat privada incentivi la gestió i que es modifiqui el model actual burocratitzador.

També ressaltar la importància de l'associacionisme i de la creació d'espais de debat.

<http://forestal.caib.es>

EL REpte DE NO MORIR D'Èxit. INICIATIVES MUNICIPALS PER A LA GESTIÓ DE LA MASSIFICACIÓ

Antoni SOLIVELLAS
Batle d'Escorca

Miquel ÀNGEL MARCH
Batle de Pollença

Magdalena LÓPEZ
Batlessa de Deià

Jaume SERVERA
Batle de Sóller

Jaume SALVÀ
Regidor de Turisme de Valldemossa

Modera Pere Cerón, periodista de la Cadena Ser

El passat 17 de juliol, l'associació Tramuntana XXI va celebrar la taula rodona amb el títol: "EL REpte DE NO MORIR D'Èxit. INICIATIVES MUNICIPALS PER A LA GESTIÓ DE LA MASSIFICACIÓ".

Aquest acte, dinamitzat pel periodista de la Cadena Ser Pere Cerón, tenia com a objectiu posar damunt la taula, el problema que és la massificació per als municipis de la serra de Tramuntana i quines són les iniciatives que estan impulsant els ajuntaments per gestionar aquest fenomen.

Per aquest motiu, Tramuntana XXI va convidar representants polítics d'ajuntaments de la serra de Tramuntana que són especialment sensibles a aquesta problemàtica com Deià, Pollença, Escorca, Valldemossa i Sóller.

A CONTINUACIÓ ES PRESENTA LA TRANSCRIPCIÓ DE LES INTERVEN- CIIONS DELS PARTICIPANTS

Creuen que utilitzar el terme massificació és adequat per definir el que passa a Mallorca i concretament a la serra de Tramuntana?

ANTONI SOLIVELLAS (AS): Depèn de la idea que tenim de massificació, depèn de la percepció. Per exemple a Escorca, el problema és que tots ens posem d'acord per anar-hi el cap de setmana i als mateixos metres quadrats. Si fem una foto de la mar cap a la platja, a Sa Calobra sortirà ple de gent, però tothom es troba en els mateixos 30 metres quadrats. És un poc delicat parlar de massificació, a vegades sí que en pot donar la sensació. Crec que s'han de donar passes per regular les coses, sobretot als municipis petits i pensar en els nostres veïnats que són els que pateixen els talls de carreteres.

MIQUEL ÀNGEL MARCH (MAM): A mi em preocupa més la massificació difusa, la que no es veu, la que posa en perill recursos i paisatge. A Pollença tenim 7.000 places a hotels i 20.000 places de lloguer turístic. Això repercuteix i el mes de març ja hem de comprar aigua a la dessaladora i s'incrementa

espectacularment la quantitat de residus. L'increment de turistes i de passatgers és una evidència, és evident que Mallorca està massificat i la Serra també. Jo ja penso en xifres globals. Hi va haver una època que pensava que la falta de rendibilitat de la pagesia es podia cobrir amb el turisme, ja no ho tinc tant clar, perquè el turisme que comença a tenir la Serra és el mateix que comença a tenir tot Mallorca. El que sí que tinc clar és la necessitat de posar límits i posar límits aviat. Si no posem límits, no ens adonarem i tindrem conseqüències irreversibles.

MAGDALENA LÓPEZ (ML): Hi ha una massificació, una massificació puntual. A l'hivern a Deià som 300 i a l'estiu no tenim dades, però som moltíssim més. Hem venut la Serra com un parc temàtic. Des del Govern de les Illes Balears i el Consell de Mallorca, s'han gastat una quantitat astronòmica per vendre els nostres recursos, però no han pensat que aquí hi vivia gent i ara ens sentim frustrats, perquè ens sentim envaïts. És evident que ho hem gestionat malament i ara què? No tenim recursos per a la quantitat de visitants que tenim. La Serra és un polvorí, les carreteres són un polvorí, necessitem totes les administracions per donar suport i només posem traves. A l'Ajuntament de Deià ens hem gastat 20.000 euros per fer un projecte per a l'ecotaxa, per fer un dipòsit d'aigua i la Direcció General de Patrimoni ens demana que el cobrim d'oliveres i la Direcció General de Sanitat no ens ho permet.

JAUME SERVERA (JSE): Sóller és un poble vertaderament ric d'aigua i l'any passat vam arribar a final de temporada a punt de fer restriccions i el problema l'haguéssim tengut els solterics, no els turistes. Afortunadament va ploure i ara ja no pensem que faltava aigua. Sí que hi ha massa turisme, hi ha cotxes que passen de llarg per Sóller, perquè no podem aparcar i no visiten el poble.

JAUME SALVÀ (JSA): Quina és la causa real de per què hem arribat a aquest punt? Els paquets turístics estan a la baixa. Tenim un descontrol total del mercat turístic, estem deixant en mans d'AENA, empresa de la qual un 45% és capital privat, el control del turisme de les Illes Balears. El que nosaltres podem fer és gestionar uns fluxos que estan totalment descontrolats, com els cotxes de lloguer, no se sap ni quants de vehicles hi ha. S'ha de recuperar el control del mercat, sinó és molt difícil ser eficaços. Fins ara el model es mantenia, teníem un creixement moderat, amb el lloguer vacacional, això s'ha descontrolat.

Creuen que s'hauria de prohibir o restringir l'accés a determinats entorns naturals o, pel contrari, creuen que són un bé comú que no es pot limitar?

En el cas que la seva resposta sigui afirmativa. Quines mesures restrictives d'accés a platges i espais naturals apliquen o aplicaran en els seus municipis?

AS: El Torrent de Pareis és un punt en l'àmbit internacional molt conegut. En els anys 80 hi baixaven 90 autobusos, amb la nova normativa només en podran baixar 35. A més, hem fet zones de vianants i hem habilitat zones d'aparcament per a residents. Aquesta ha estat una mesura que hem intentat consensuar el màxim possible.

MAM: Experiències en limitació ja fa temps que n'hi ha. Com per exemple a Cabrera. Sembla que és un sacrilegi fer una limitació a un entorn natural o urbà. A Pollença s'han plantejat restriccions al mirador de la Creueta i al far de Formentor. La solució serà la restricció o prohibició de l'accés particular. Aquesta experiència fa temps que es fa a altres llocs a l'Estat espanyol i s'aconsegueix més seguretat.

ML: Jo no som partidària de prohibir, el fet de prohibir ens molesta, ens enfada. Jo crec que el que haurien de fer les administracions és tenir xifres, anem a fer un control. Quina quantitat d'autocars podrien venir sense tenir problemes d'aparcament? Anem a restringir, no prohibir. Anem a fer-ho bé, anem a tenir xifres damunt la taula. A Cala Deià tenim problemes, estem condicionant la zona per millorar l'accessibilitat per a la gent.

JSE: Anem a posar xifres. A Sóller hi ha devers 3.500 places d'aparcament. El parc automobilístic de Sóller és de 10.000, més els que vénen a través del túnel 40.000. Hem d'ocupar horts per crear places d'aparcament, finalment haurem de fer aparcaments subterranis. La massificació hi és i s'ha de regular.

JSA: A Valldemossa hem hagut d'aprovar una normativa. Entre les 9:00 i les 14:00 h. rebíem el 80% del turisme que ve a Valldemossa. Un matí qualsevol d'agost rebíem més de 4.500 persones, que es concentraven a un 1km de centre històric. En canvi l'horabaixa teníem una visita més esponjada. Per tant estem intentant controlar un sector que no controlem, que és el dels autocars.

Respecte al Port de Valldemossa tenim la intenció de quantificar i l'any que ve veurem quines mesures hem de prendre.

Vostès són partidaris de mantenir la prohibició del lloguer a pisos plurifamiliars en els seus respectius municipis?

JSE: Jo em vaig manifestar claríssimament en el sentit que els habitatges plurifamiliars haurien de ser il·legals. Crec que és de justícia que la comunitat decideixi. Són els veïnats els que han de poder decidir si volen aguantar això.

AS: Jo discrepo totalment, ja que els veïnats no han de tenir la responsabilitat, que és una de les apostes de la llei de lloguer turístic. El que s'hauria de restringir és la qualitat. També s'està passant la pilota als ajuntaments, pel tema de la zonificació. També es diu que a les zones protegides no es podrà fer i jo em pregunto, per què no ho poden fer les possessions? En el nostre cas, per un municipi de 240 habitants hi passen més d'un milió de visitants a l'any. Per tant tenim una mancança de recursos, policies, serveis... El que hem de fer és aprofitar el turisme que ens ve per donar sortida a aquestes finques, les possessions haurien de tenir facilitat per poder-ho fer. Sempre tenim la possibilitat que aquestes finques facin activitats complementàries amb la pagesia, així els donaríem una sortida.

MAM: Els habitatges plurifamiliars és un tema molt complicat. A Pollença el lloguer turístic és la primera activitat econòmica. Això ha suposat una distribució de la riquesa brutal, però també ha tingut unes repercussions. Ha incrementat moltíssim el consum d'aigua, el volum de residus. Ens hem de plantejar posar límits. A alguns pobles aquesta llei arriba tard. Pollença té 16.000 habitants i en agost té 40.000 habitants. El lloguer turístic s'ha de regular de forma restrictiva. Una conseqüència del lloguer turístic ha estat l'expulsió de la població local. Ara a Pollença tenim una política per facilitar lloguer a la població local.

ML: Les realitats són molt diferents, el lloguer turístic ens va fugir de les mans en el moment de la crisi, era una manera de tirar un poc del carro. El lloguer turístic ha aportat molts de doblers. Aquí teníem turistes vacacionals des del temps de Robert Graves. L'Administració ha de fer unes lleis on estiguem tots defensats, on els que tenen necessitat ho puguin llogar.

JSA: És un tema mundial, hem vist el cas de Barcelona, Amsterdam, Londres, Nova York... Cada localitat fa el que pot com pot. Aquí es genera el debat,

rendiment econòmic versus població local. El lloguer turístic ha mostrat la feblesa del lloguer tradicional. S'han de prendre mesures. En el cas de Valldemossa tenim 1.004 places turístiques per 2.000 habitants. Veurem com avança la llei turística.

Mallorca ha d'acollir proves esportives com la Mallorca 312, que en la darrera edició ha aplegat més de 6.500 cicloturistes de tot el món?

JSE: La 312 és un exemple molt clar del patiment de la serra de Tramuntana per l'explotació turística. No demanem res, només que ens deixin tranquils. Aquest any a Sóller ens van tancar 3 hores el port. Jo som defensor de les curses d'"ultra", són una gent que solen deixar la Serra com l'han trobada, però quan massifiquen, ja no van a fer esport sinó a guanyar doblers. Un altre tema és que tots els batles vam firmar un manifest en contra de les curses de motos, amb accidents mortals, i no es prenen mesures.

AS: L'any passat va ser un desastre, jo entenc que tenim un atractiu. Hem lluitat molts d'anys per desestacionalitzar la temporada turística. Nosaltres comencem la temporada turística a mitjan febrer i depenent de l'any l'allargam fins a novembre.

ML: Només podem fer un informe desfavorable, a Deià ens varen tancar la carretera 6 hores. Nosaltres estem en contra d'aquestes carreres. Necessitem solucions.

MAM: Les curses de muntanya organitzades per empreses privades s'han de qüestionar. S'ha de reduir el nombre de participants i passar només per camins públics sense cap tipus de protecció i sense generar residus. La Federació de Muntanya i Escalada està impulsant solucions.

JSA: L'Ajuntament de Valldemossa pensa que és una aberració. La Ultra Trail té 2.000 inscrits cada any i una promoció turística irresponsable... Des de l'Associació Muntanya del Voltor ens donen xifres alarmants, 50.000 persones passen per les muntanyes. Val la pena fer la reflexió de fins on podem explotar la Serra com a producte.

Seria possible un pacte polític per la Serra per presentar la Serra amb mesures concretes?

ML: Tenim molt clar que ens hem de moure, però hem de fer feina. La gent vol que en seguim. Anem a seure'ns tots per cercar solucions.

JSE: Tots les volem. Quan ens vam reunir per les motos, ens vam asseure i ja estàvem tots d'acord. Amb la Serra hi haurà voluntat de consensuar.

AS: Podrem arribar a acords, tractem tema a tema, sobretot un darrer l'altre, de manera que convidem les administracions supramunicipals.

MAM: És evident que tots volem conservar la Serra. Estem a un moment més que delicat, però hem d'avaluar molt bé les conseqüències cada vegada que fem una passa.

JSA: Les diferències polítiques no evidencien el que és un fet: tots som veïnats de la Serra. Estic convençuda que la voluntat de col·laborar és de tots i Valldemossa tindrà els braços oberts per col·laborar.

Bloc 2: Declaracions

POSICIÓ DE TRAMUNTANA XXI SOBRE ELS USOS AGRARIS

*Document adoptat per la Junta directiva,
i obert a noves aportacions i criteris dels membres de l'entitat*

1. L'agricultura i la ramaderia creen el paisatge i la cultura que caracteritzen la serra de Tramuntana i, per tant, s'han de tenir molt presents per a la seva conservació.
2. La serra de Tramuntana és un espai seminatural que s'ha modelat al llarg dels segles a través de l'acció humana. El sector primari ha jugat un paper determinant en la conformació de la Serra que coneixem i admiram avui i per aquest motiu la Declaració de la Tramuntana com a Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO ho és precisament en la categoria de Paisatge Cultural.
3. Avui, l'agricultura i la ramaderia de muntanya no són rendibles com abans i per això s'abandonen cada vegada més terres agrícoles. A mesura que desapareix el sector primari a la Serra augmenten els usos lúdics que poc o res fan per a la sostenibilitat de l'entorn i no repercuteixen ni en els propietaris de les finques ni en els pagesos que hi conreen.
4. A pesar de l'ús creixent dels paisatges de la Serra per a la promoció turística de Mallorca i per a l'oci dels residents urbans, els pocs agricultors i ramaders que treballen per mantenir aquests atractius cada vegada tenen més dificultats per viure de la seva feina, i molts de propietaris difícilment poden sostenir les seves finques en un estat digne de conservació mitjançant les pràctiques econòmiques tradicionals.
5. L'Administració s'ha d'implicar per fer front al dramàtic declivi del sector primari i aturar la irreparable pèrdua de milers d'hectàrees de cultius tradicionals. Per això fan falta mesures contundents i accions innovadores i engrescadores en favor de l'agricultura i la ramaderia a la serra de Tramuntana.

6. És necessari a més oferir formació i informació de bones pràctiques orientades a la rendibilitat de les finques i a la restauració del medi ambient i del paisatge. Alguns aspectes de la normativa actual són excessivament rígids i falten estímuls de l'Administració en aquests objectius.
7. L'organització professional dels agricultors, orientada a una comercialització eficient dels seus productes i a una visió empresarial del sector són igualment imprescindibles per recuperar la seva rendibilitat.
8. L'optimització en la gestió de l'aigua és una necessitat primordial i per això s'ha de planificar i actuar per aprofitar de forma eficient l'aigua disponible.
9. La crisi agrària de la Serra no és essencialment distinta de la que coneix el camp mallorquí, arrelada en la difícil rendibilitat. Però a muntanya, el problema és més greu, a causa de la seva orografia i la irreversibilitat de la seva pèrdua, de forma que si la societat illenca troba la fórmula per superar aquí la crisi del sector, podrà aplicar-la en altres zones de l'arxipèlag.
10. La supervivència del patrimoni natural i cultural depèn de la viabilitat econòmica de les explotacions, i per això és essencial combinar la producció amb activitats complementàries que generin noves rendes i siguin exclusives d'explotacions agràries en actiu. **TRAMUNTANA XXI constata la necessitat d'una economia rural sostenible, que ofereixi feina de qualitat als habitants de la Serra, arrelada en les pràctiques tradicionals i a la vegada innovadora per adaptar-se a les condicions actuals de l'economia i la societat insulars.**

POSICIÓ DE TRAMUNTANA XXI SOBRE ELS CAMINS DE LA SERRA

*Document adoptat per la Junta Directiva,
i obert a noves aportacions i criteris dels membres de l'entitat*

- Els camins de la Serra són fonamentals tant per conèixer-la com per la seva estructuració socioeconòmica present i futura, i constitueixen una casuística molt diversa i complexa. La complexitat no es pot gestionar amb receptes simples.
- La xarxa de camins s'ha format al llarg de segles d'usos que responen a necessitats que canvien: vies de comunicació entre nuclis de població, transport de productes agraris, vies pecuàries, d'explotació forestal, de nevaters, fins i tot de culte, de contraban o de defensa. S'han adaptat a noves funcions amb canvis de traçat i característiques. Per tant, un plantejament immobiliari no respon a la seva evolució adaptativa.
- En els darrers anys, els nous usos s'ha convertit en una realitat que obliga a replantejar-ne la gestió. Els camins, creats i mantinguts històricament per les poblacions locals, sobretot per motius econòmics, són ara usats per gent forana no sempre prou informada, i els beneficis no repercuten directament en els seus veïns o en els seus titulars.
- Com a principi general, l'Administració ha d'identificar, senyalitzar i promocionar els camins públics i d'ús públic, amb les inversions, la vigilància i el manteniment per garantir-ne un ús correcte i segur. S'ha d'estimular també l'obertura regulada i voluntària de

camins privats, i evitar que aquest ús sigui una càrrega per als propietaris: els camins no han de ser un problema sinó una oportunitat.

- Qualsevol acció pública ha de ser orientada a d'interès general, a la vegada que ha de reconèixer i respectar els drets privats legítims, tot facilitant la conciliació d'interessos.
- Tan lamentable i contrària a la sostenibilitat dels usos de la Serra és la massificació com l'exclusió: les administracions municipals, insular i autonòmica han de treballar per evitar els dos extrems, amb la dotació humana i material necessària.
- Els riscos per al patrimoni natural i cultural determinen la capacitat de càrrega dels camins, i depenen de les èpoques, intensitats i modalitats de l'ús que se'n faci.
- Com a criteri general, els camins són per caminar les persones. Els usos de vehicles de lleure han de quedar limitats a determinats itineraris, que puguin ser compatibles amb la conservació de la via i amb els vianants.
- TRAMUNTANA XXI considera que el diàleg i els acords cas per cas poden resoldre bona part dels problemes i manifesta la seva disposició a aportar els esforços que calguin en aquest sentit.

DECIDIR SOBRE LES PORTES DE MALLORCA

Els mitjans de comunicació han informat recentment sobre el propòsit d'AENA de dur endavant les obres i canvis organitzatius necessaris per ampliar significativament la capacitat operativa de Son Sant Joan, l'aeroport de Mallorca. D'acord amb aquestes intencions, el nostre aeroport passaria de la seva capacitat màxima actual, 66 operacions/hora, fins a una capacitat màxima de 80 vols per hora, equivalent a 1 vol cada 45 segons. Un augment de les entrades del 21% que pot facilitar un nou i espectacular increment de la població visitant de Mallorca, que ja l'any 2016 arribà a duplicar la resident.

Un sector creixent de l'opinió pública mallorquina percep amb preocupació les dades anteriors, segurament causades per factors externs incontrolables (entorn geopolític). Hom comença a comprendre que si el turisme, beneficiós en tants d'aspectes, creix sense control pot comprometre el benestar dels residents, però també minvar la qualitat de l'experiència dels visitants i amenaçar a la llarga el que, ara com ara, és la nostra principal indústria.

I així, creixen les dificultats i costos per administrar els recursos (aigua i energia, singularment) i els residus; per gestionar les infraestructures i equipaments; per protegir el territori, la biodiversitat i el paisatge a una illa com la nostra, limitada i fràgil, que justament basa la seva activitat econòmica en la qualitat ambiental. Els tímids intents dels governants per regular els fluxos de visitants topen amb la resistència de sectors, la lògica dels quals es basa en la maximització dels beneficis privats i ràpids (i sovint en socialitzar els costos i les disfuncions), i al marge de consideracions imprescindibles per a un model que pretengui ser sostenible. En tot cas, és evident que qualsevol propòsit de planificar, ordenar o limitar el flux de visitants a Mallorca resultarà gairebé inútil si no tenim capacitat per intervenir de forma efectiva en les decisions que afecten les nostres portes d'entrada i sortida: els ports i, sobretot, l'aeroport.

Palma XXI i Tramuntana XXI són associacions sense ànim de lucre que es proposen treballar en favor d'aquests dos espais des del coneixement, el diàleg i el consens. Palma i la Serra són llocs on es pot visualitzar amb especial claredat allò que pot resultar d'una manca de previsió i d'actuacions decidides per controlar, amb racionalitat i participació pública, la massificació i la degradació de la nostra terra. Per això, des de **Palma XXI i Tramuntana XXI** ens afegim a les nombroses veus de preocupació que s'expressen a la nostra societat i demanam als nostres representants que reivindiquin un paper protagonista en el control del trànsit portuari i aeroportuari de Mallorca i, a curt termini, que impulsin una moratòria en les polítiques de creixement quantitatiu anunciades per a allò que reclamam com a vertaders serveis públics.

Jaume Garau
President de Palma XXI

Antoni Martínez
President de Tramuntana XXI

Bloc 3: Comunicats

ORDENANÇA FISCAL REGULADORA DE LES TAXES L'APARCAMENT DELS VEHICLES TURÍSTICS A LES VIES MUNICIPALS RESERVADES DE VALLDEMOSSA

Tramuntana XXI percep una creixent massificació de la serra de Tramuntana -Patrimoni de la Humanitat, UNESCO que es manifesta de moltes formes: trànsit intens, ocupació d'espais per vehicles aparcats, hiperfreqüentació de llocs d'interès, renou, fems i brutor, etc.

Tramuntana XXI creu en la necessitat d'ordenar l'afluència d'usuaris per tal de millorar el benestar dels habitants de la Serra i la qualitat de l'experiència dels seus visitants.

Tramuntana XXI observa amb gran interès com diferents municipis de la Serra apliquen noves mesures per a la regulació de la quantitat i distribució de visitants, mesures que alteren les dinàmiques convencionals. Cal comprensió, complicitat i temps per poder fer un balanç dels seus efectes positius i negatius.

Una d'aquestes iniciatives és la nova Ordenança fiscal reguladora de les taxes per a l'aparcament dels vehicles turístics a les vies municipals reservades que acaba d'implementar l'Ajuntament de Valldemossa. Aquest municipi rep durant la temporada alta més de 4.500 visitants diaris, una xifra que duplica amb escreix el nombre dels seus habitants. L'excés de visitants genera un augment de la despesa pública destinada al manteniment dels serveis i la qualitat de vida dels valldemossins.

Amb la nova ordenança, Valldemossa pretén regular l'afluència de vehicles turístics al municipi, amb un sistema de reserves i quotes que té com a objectius: reduir la massificació al nucli urbà, redistribuir la quantitat de visitants al llarg del dia; millorar la qualitat del producte turístic i generar recursos per pal·liar els impactes negatius que pot produir l'excés de visitants.

Tramuntana XXI considera que mesures com aquesta poden millorar la qualitat de vida dels habitats de la Serra i del producte turístic de l'illa, tot reduint els impactes de la massificació i amb l'augment dels beneficis socioculturals, mediambientals i econòmics. En conseqüència, Tramuntana XXI expressa el seu suport a la iniciativa de l'Ajuntament de Valldemossa i anima altres municipis en circumstàncies parescudes a treballar en aquesta mateixa orientació.

TRAMUNTANA XXI

Com cada estiu, l'amenaça del foc a la Serra és aquí. Una imprudència, una ignició fortuïta o qualsevol altra causa, juntament amb la sequera estival, poden desfermar l'incendi. El perill és molt alt i les conseqüències poden ser devastadores per a la biodiversitat, per al paisatge (una de les nostres principals fonts de riquesa) i, fins i tot, per als béns i les vides humanes.

Els camins, públics, veïnals o privats s'han creat al llarg del temps a partir dels usos i necessitats dels habitants de la Serra i de la seva economia. L'auge de nous usos enfocats al gaudi del mitjà natural suposa una gran oportunitat per a la conservació de la Tramuntana, però és necessari que es desenvolupin noves normes i consensos, de tal manera que s'avanci cap a una responsabilitat compartida.

Sols s'aconseguiran resultats positius amb actituds compromeses i actives: no s'han d'escatimar mitjans tècnics, humans ni econòmics per fer front a aquesta nova amenaça. En conseqüència, ens consideram en el dret d'instar el Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient i la Unió Europea a donar el suport necessari a la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca, Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca de Menorca i al Departament de Medi Ambient, Medi Rural i Marí d'Eivissa per impulsar els plans i actuacions de prevenció, de contenció i lluita epidemiològica, de recerca científica aplicada i d'informació als agricultors, a altres professionals i a la ciutadania en general.

Un pla de contenció, en les actuals circumstàncies de les Balears, és el més adient: l'eliminació sistemàtica només dels exemplars infectats, com s'aplica en altres zones del món, i també a la regió de Lecce, Itàlia, és la pràctica que tots els coneixedors del problema a les Balears consideram viable.

Un pla d'eradicació, en canvi, implicaria arrasar i incinerar la vegetació cultivada i natural de grans extensions de terreny, cent metres entorn de cada cas, i la prohibició de replantar cap de les centenars d'espècies sensibles, amb unes possibilitats d'èxit incertes ja que és inviable destruir la totalitat d'arrels, ni hi ha garanties que els vectors no puguin dur el bacteri de més lluny. L'impacte econòmic, agrícola i turístic, ambiental i paisatgístic seria superior al que pot generar la infecció: les Balears, amb "cràters" de cent metres de diàmetre entorn de centenars o milers de punts on es detecti la infecció, quedarien desolades i es destruirien milers d'arbres sans, innecessàriament.

Així mateix, consideram convenients accions específiques per a la serra de Tramuntana, pel seu caràcter de Patrimoni de la Humanitat, així com a altres espais singulars de l'arxipèlag on l'impacte de l'eradicació seria especialment nefast.

Finalment, valoram com a imprescindible mantenir l'esforç conjunt de totes les institucions i organitzacions professionals, econòmiques i polítiques per afrontar aquesta situació en benefici del camp i de la societat insulars.

SUBSCRIUEN LA PRESENT DECLARACIÓ:

- Ametlles i garroves de Balears
- Associació Agrària de Joves Agricultors de Balears (ASAJA-Balears)
- Associació de Bodeguers de les Illes Balears
- Associació d'Empresaris de Planters i Centres de Jardineria de les Illes Balears "Feim Verd"
- Associació Escola de Música i Danses de Mallorca
- Associació de Productors Ecològics d'Eivissa i Formentera (APAEFF)
- Associació de Producció Ecològica de Mallorca (APAEMA)
- Cambra Oficial de Comerç i Navegació de Mallorca
- Confederació d'Associacions Empresariales de les Balears

- Col·legi Oficial de Biòlegs de les Illes Balears
- Col·legi d'Enginyers Agrònoms de les Illes Balears
- Col·legi d'Enginyers Forestals de les Illes Balears
- Confederació d'Associacions Empresariales de les Balears
- Consell Balear de Producció Ecològica (CBPAE)
- Consell Regulador de la D.O.P Binissalem
- Consell Regulador de la D.O.P Oli de Mallorca
- Consell Regulador de la D.O.P Oliva de Mallorca
- Consell Regulador de la D.O.P Pla i Llevant
- Consell Regulador de la I.G.P Ametlla de Mallorca
- Consell Regulador de la I.G.P Vi de la Terra de Mallorca
- Cooperatives Agrolimentàries de les Illes Balears
- Departament de Biologia de la Universitat de les Illes Balears
- Federació Empresarial Hotelera de Mallorca (FEHM)
- Institut Menorquí d'Estudis
- Jardí Botànic de Sóller
- Parlament de les Illes Balears
- Productors Mallorquins de Fruits Secs S.A.T
- Societat d'Història Natural de les Illes Balears
- Tramuntana XXI
- Unió de Pagesos de Mallorca

La declaració va ser aprovada per unanimitat pel Parlament de les Illes Balears en sessió plenària de data 4 d'abril del 2017.

Bloc 5: Articles del bloc

"TOTS SOM ASSENYATS PERQUÈ NINGÚ FA RES"

JOE HOLLES DE PEYER

FEBR. 2017

La serra de Tramuntana de Mallorca és un espai geogràfic amb un valor incalculable que és imprescindible conservar. En això pareix que tots hi estem d'acord. La biodiversitat de la costa nord mallorquina és de les més altes de les nostres illes, els seus paisatges són dels més cèlebres i la seva història de les més riques, gràcies a l'àrdua dedicació de generació rere generació de treballadors del camp i de la pedra per condicionar un mitjà agrest i hostil, convertint-lo en un dels principals motors econòmics de l'illa de Mallorca. I mai no han faltat els reconeixements: "Jardí de les Hespèrides"^[1] per a uns, "lloc més bell del món"^[2] per a uns altres; el 2011 la UNESCO va declarar la serra de Tramuntana Patrimoni de la Humanitat en la categoria de Paisatge Cultural, tot consagrant-la com un d'aquells béns superiors d'importància cultural comuna per a tota la humanitat.

És indubtable que en els últims anys la serra de Tramuntana s'ha convertit en un dels vaixells almirall de la nostra indústria turística i en un reclam ideal per seguir ampliant l'oferta, la temporada i l'afluència a l'illa de Mallorca. Cada primavera es roda un nou anunci estrella en les seves arxiconegudes cales i carreteres. Cada estiu arriben més visitants a la recerca de bellesa, autenticitat i exotisme. I cada any semblam una mica més orgullosos de sentir-nos al centre del món.

Però mentrestant, la Tramuntana es mor.

La serra de Tramuntana existeix tal com la coneixem gràcies a l'agricultura que durant l'últim mil·lenni s'hi ha desenvolupat i aquesta agricultura està avui a punt d'extingir-se perquè ja no és rendible econòmicament. Pel seu estat d'abandó, més de la meitat dels olivars centenaris de la Serra podrien desaparèixer en menys de tres dècades si no s'actua

amb eficàcia i decisió i no els fulmina abans la temuda *Xylella fastidiosa*. En una o dues generacions, si no es prenen mesures contundents, probablement no quedaran pagesos amb coneixement per empeltar, podar i collir aquest tresor del qual tan orgullosos estem. I de la mateixa manera que no queden avui garriguers que vetllin per la salut de les nostres garrigues, aviat tampoc no quedaran margers, que cuidin el nostre patrimoni de pedra en sec. I així, en ple segle XXI, sota l'empара mediàtica d'organismes internacionals com la UNESCO, i amb milers de milions d'euros entrant i sortint de la nostra economia cada estiu, haurem perdut més de mil anys d'història i tradició. La mateixa que ens va donar menjar en el passat a través de l'agricultura i ens dóna per viure avui a través del turisme.

Si la serra de Tramuntana ja no és lucrativa avui per la seva producció agrícola, sí que ho és com a reclam per al turisme, i a mesura que l'abandó agrícola es fa irreversible, la massificació turística ocupa el seu lloc consumint i esgotant a poc a poc el seu llegat. I la tendència va de mal en pitjor. Amb l'última onada de "turisme viral", hem obert de bat a bat les portes posteriors de totes les nostres vides, ara que les ubicacions i les intimitats es comparteixen amb coordenades GPS i milions de *likes*, cap racó del nostre món no s'escapa a l'eufòria consumista. Després d'un altre any rècord per al turisme mallorquí, el fenomen de la massificació és el tema de conversa des dels bars fins al Parlament. Amb embussos diaris en les carreteres de mitja Serra, de primavera a tardor, i cues serpentejants a cada cala, cada bar i cada mirador de moda, hem arribat a un punt de saturació que està enfonsant la qualitat de l'experiència dels visitants i la qualitat de vida dels residents. La despesa mitjana del turista a Mallorca baixa cada any. És evident que hem apostat per la quantitat per sobre de la qualitat. Si en els primers estius de crisi després de l'esclat de la bombolla immobiliària en 2008 molts de mallorquins van plantejar la necessitat de renovar i millorar la nostra oferta turística per la qualitat de la competència en altres destinacions del Mediterrani, ràpidament aquestes idees van quedar enterrades i oblidades amb l'esclat de la primavera àrab i la desestabilització de tres quartes parts del litoral mediterrani. Si amb la creixent amenaça terrorista són pocs els que s'arrisquen ja a viatjar a Tunísia, el Marroc o Turquia, Mallorca ha decidit alçar-se orgullosament com a referent *low cost* del turisme del vell continent. En lloc de competir amb els Alps o els Pirineus, els Pics d'Europa, Baviera o Escòcia hem decidit vendre la Tramuntana com una extensió muntanyenca del model de sol i platja. Hem decidit convertir-nos en el jardí d'un "tot inclòs" que no valora el que som.

A Mallorca vivim del turisme i fa més de cent anys que som pioners mundials en aquesta indústria. No bastarien tots els bits d'aquesta web per enumerar les coses bones que ha fet el turisme per Mallorca, i per això precisament no podem permetre'ns errors de càlcul que antagonitzin encara més aquesta indústria i posin la societat contra ella i ella contra la societat.

No podem seguir fent tan mal negoci amb la serra de Tramuntana. Ens venem massa barat mentre hipotecam el nostre futur i si no aconseguim revertir la tendència, prest o tard, esclatarà la nostra particular bombolla turística i acabarà per sempre amb la famosa gallina dels ous d'or. Pretendre un creixement il·limitat amb recursos limitats és tan absurd com pensar que un turista amb poder adquisitiu i interès en la cultura seguirà venint a una illa que aviat no recordarà ni la seva pròpia identitat.

És hora de prendre una actitud proactiva i posar la indústria del turisme al servei de la societat i de l'entorn. El turisme hauria de ser l'eina que ens ajudi a rescatar el medi ambient i a restaurar el teixit social, tot reactivant l'ocupació local de qualitat i tot fent que la Serra sigui de nou un lloc habitable per a tots. Però per a això hem de lluitar per atreure el tipus de turista que valora el millor de la nostra cultura i deixar de competir pel més baix de l'espectre. Necessitam turistes respectuosos, interessats a consumir productes de "km zero", a gaudir de la nostra naturalesa

de forma ordenada i disposats a pagar un preu just per fer-ho. Si els nostres visitants cerquen consumir autenticitat, donem-los experiències reals que serveixin per recuperar l'agricultura i l'entorn. Si vénen a gaudir d'un paisatge que ja no és rendible en termes agrícoles, però depèn de l'agricultura per al seu manteniment, caldrà ser creatius per trobar fórmules perquè una part dels diners que mou la indústria arribi realment a la terra que li dóna sustent. No parlem de turisme de qualitat si així no aconseguim posar-nos d'acord, però llitem per atreure el turista que ens ajudi a ser com volem ser. Convertim-nos en els amos del nostre futur. Desenvolupem entre tots un model de turisme cultural responsable, el més sostenible possible. Si no ho feim, gairebé amb total seguretat, el turisme mateix acabarà per esgotar-nos i abandonar-nos quan ja no ens quedin bellesa, autenticitat ni exotisme que oferir.

Fa massa temps que sofrim en silenci veient com es fa malbé el millor de la nostra cultura. Miquel dels Sants Oliver es demanava fa més d'un segle "Per què ens plegam tan dòcilment a les circumstàncies? Per què ens conformam amb tot l'actual i ho trobam tolerable, i fins i tot bo, i oposem l'escepticisme més gran a tota innovació i només l'acceptam quan l'èxit es burla de la nostra derrota?". Avui igual que llavors ens enfrontam a grans reptes i "únicament amb una gran fe i entusiasme és possible dur a terme les millores que els temps i les necessitats reclamen." Oliver, en la seva lluita per modernitzar Mallorca i obrir-la al món, condemnava la peresa i l'egoisme que disfressats de seny i sensatesa bloquejaven el progrés. Avui les paraules del literat completen el seu cicle vital tancant el cercle i recobrant actualitat en el clàssic esdevenir pendular on en essència res no canvia, perquè de nou sembla que "Tots som assenyats, perquè ningú fa res. Tots som sensats, perquè tots dormim el mateix somni. I a la veritat: això és ja insuportable. Es fa necessària com el pa nostre de cada, una irrupció d'insensats, de dementes, d'oxigenats"; gent que sigui capaç de repensar el nostre model abans que morim d'èxit. I per això, com ell antany, avui "Jo em declar resoltament insensat"^[3].

- [1] Laurens, Jean Joseph Bonaventure. *Recuerdos de un viaje artístico a la isla de Mallorca*. Palma: José J. Olañeta Editor, 2006. 96
- [2] Mimmi, Franco. *Mallorca la isla de los escritores*. Milán: Lampi di stampa, 2015. 18
- [3] Oliver, Miquel dels Sants. *Cosecha periodística (Artículos varios)*. Palma: Amengual y Muntaner, 1891. 107-108

A LA RECERCA DEL CONSENS, DISCURS DE PRESENTACIÓ

JOE HOLLES DE PEYER
SET. 2016

L'associació Tramuntana XXI és una associació no lucrativa que neix d'unes inquietuds compartides davant els perills de pèrdua i degradació dels valors de la Serra, l'augment de la pressió humana, l'increment dels usos de tota mena, la insuficiència de les polítiques de protecció, ordenació i control, i les enormes dificultats per desenvolupar activitats econòmiques a la Serra que facin compatible la preservació del patrimoni amb una rendibilitat suficient.

Tramuntana XXI és el reflex d'una creixent preocupació per la situació de la Serra i una resposta civil a les seves necessitats.

Fa un any i mig, 180 habitants i amants de la serra de Tramuntana de totes les ideologies, edats i professions varen difondre un manifest a favor de la preservació de la Serra sota el nom "Salvar la Tramuntana". Ara mateix, aquest moviment compta amb una comunitat de més de 20.000 persones a Facebook que cada dia aporten informació i opinions, i debaten sobre temes relacionats amb el present i el futur de la Serra. Moltes d'aquestes persones no tenen res en comú, més enllà de l'estimació per la serra de Tramuntana i la preocupació pels problemes que l'afecten. Fa pocs dies es va presentar un manifest amb el nom "Sense límits no hi ha futur", que a hores d'ara té més 4.000 firmants i que denuncia la creixent massificació i l'excés de construcció que, en paraules seves, està devorant les Balears dia a dia. La serra de Tramuntana no és aliena a aquesta preocupant tendència; ben al contrari, n'és una àrea directament afectada.

És innegable que ens trobam en un moment històric d'enormes reptes i perills, a nivell global i a nivell local. Mai els nostres actes no havien estat tan determinants per al futur del nostre planeta; mai com ara allò que passa a un racó del món repercuteix sobre tants d'indrets llunyans; mai no s'havia disposat de tan abundant informació –i tan difícil de destriar- sobretot allò que s'esdevé arreu; mai com ara no s'havia desplaçat tanta gent, per necessitat -fins i tot de salvar la vida i la dels seus- però també per curiositat o per esbarjo; mai els canvis no s'havien produït tan ràpidament, però tampoc mai no havíem tingut les eines que tenim avui per comunicar-nos, dialogar i consensuar les nostres accions. Potser nosaltres aquí, a Mallorca, no ens havíem trobat mai, tampoc, amb la necessitat tan urgent d'actuar de manera decidida si volem preservar la riquesa i els valors de la nostra illa, representats de forma espectacular a la natura, la cultura i el paisatge de la serra de Tramuntana.

Existeix una enorme diversitat d'interessos relacionats amb la Serra i el seu ús: excursionistes, educadors, investigadors i naturalistes, esportistes, propietaris, empresaris, residents, visitants, etc. Molts d'aquests interessos són legítims, però hem de ser conscients que no tot allò que desitjam és convenient. No tot és possible sempre a la Tramuntana. S'han d'harmonitzar els interessos i, al mateix temps, tots s'han de sotmetre al principi general i superior de la conservació del patrimoni i dels usos tradicionals de qualitat.

Hem de treballar per posar fi a la fragmentació i l'oposició entre col·lectius i interessos. Hem de crear entre tots un projecte comú que vertebrï la serra de Tramuntana i ens ajudi a superar aquesta mena de particularisme, com diria Ortega i Gasset, on cada grup se centra només en els seus interessos, i on cada part desconfia de les altres i va "a lo seu" amb la seva pròpia agenda, tot reduint la complexitat al seu propi punt de vista. Per això fa falta definir entre tots quin futur volem i crear així el projecte comú de Serra. Hem de ser capaços de generar confiança recíproca entre propietaris, excursionistes, pagesos, empresaris, polítics, etc.

Però un projecte comú no es pot crear des de dalt ni des de fora, un projecte comú es crea a través del diàleg lliure i constructiu entre totes les parts. Som tots els usuaris i habitants de la serra de Tramuntana que hem de decidir com la volem gestionar. La Serra s'ha d'entendre com una realitat viva i polièdrica que ha de ser valorada per la gent que hi viu i la defineix i que ha de donar oportunitats per guanyar-s'hi la vida i gaudir de l'entorn.

I això s'ha de traduir en accions concretes, no simplement en bones intencions. Nosaltres cercam solucionar problemes reals, específics i concrets de la Tramuntana. Problemes de tots tipus, des de l'abandonament agrícola al conflicte usuaris-propietaris o la massificació i banalització d'indrets valuosos.

Volem identificar problemes a partir de les preocupacions i necessitats de totes les persones afectades i interessades, però especialment a partir dels mateixos habitants i ajuntaments

de la Serra. Volem que aquestes preocupacions es tenguin en compte i volem facilitar la seva difusió i consideració en els àmbits d'estudi, de planificació i de gestió.

Volem seure amb els actors principals, a la mateixa taula, i volem debatre aquests problemes d'una manera pràctica i constructiva, sense prejudicis de cap mena.

Tramuntana XXI neix públicament avui, dia 23 de setembre de 2016, per col·laborar amb tot el qui vulgui i per ser l'interlocutor de tothom, però no volem substituir ningú, només volem aportar el nostre granet d'arena perquè la serra de Tramuntana sigui un espai d'harmonia, diàleg i consens, un espai sostenible en què s'hi pugui viure.

Per començar a caminar, durant el present curs 2016-2017, tenim planificada una agenda de trobades de debat, que esperem, amb la vostra col·laboració, siguin molt més que una successió de debats i puguin convertir-se en la llavor d'una nova Tramuntana, accessible i respectada. En principi, el tercer cap de setmana de cada mes tendrem una reunió a un poble diferent on experts i interessats abordaran els principals problemes de la Serra en un ambient d'intercanvi constructiu que ajudi a aixecar ponts, llimar diferències i construir entre tots aquest projecte comú.

Així, aquest "tour" de comunicació ens durà per diversos pobles de la Tramuntana. Començarem a Pollença dia 15 d'octubre amb una trobada titulada "De la utopia ecologista a la gestió municipal" i acabarem el maig, a Deià, tot analitzant la qüestió de si pot la bellesa dur a la mort d'èxit. També passarem durant aquests mesos per Valldemossa per analitzar la problemàtica de la gestió de camins públics o per Esporles per estudiar les dinàmiques socials dels nuclis propers a Palma, amb l'eterna dicotomia de pobles dormitori o ciutats-taller. Això per esmentar només alguns exemples. Abans de final de curs, preveim també realitzar un congrés on tenir l'oportunitat d'aportar informació, facilitar la comunicació i el debat, i formular propostes.

Recordem que som tots privilegiats per viure a Mallorca, per la nostra història i pel nostre present. Som un referent mundial, amb les conseqüències bones i dolentes que això comporta. Volem demostrar que podem fer les coses bé i ser un exemple de bones pràctiques; Volem aprofitar la nostra popularitat per protegir el que estimam i conservar el que som. El turisme, que ningú no s'enganyi, pot ser molt bo i, si ho feim bé, pot ser la base que sustenti econòmicament la conservació de molts d'aquests valors que ens fan únics.

Així doncs, si voleu compartir aquest projecte amb nosaltres, si voleu ser protagonistes, si voleu participar activament, venir a les juntes i opinar, assistir a les trobades, participar en els esdeveniments, si voleu, en definitiva, aportar vosaltres també un petit esforç, per favor, feu-vos socis. La capacitat d'acció que tinguem dependrà del suport que aconseguim. Sense la vostra participació aquest projecte no serà possible. El projecte vos necessita, la Serra vos necessita.

TRAMUNTANA XXI

92

TRAMUNTANA XXI

LA MASSIFICACIÓ D'USUARIS

Altre assumpte que preocupa molts de propietaris de la Serra és el concernent a la massificació d'usuaris i la falta de regles clares que regulin l'ús públic de la Serra, i ho facin compatible amb la propietat privada. Encara que el conflicte usuari / propietari no és nou, la realitat és que la situació ha empitjorat considerablement des que fa aproximadament 15 anys la Tramuntana va començar a convertir-se en un element clau en la promoció turística de l'illa fora de la temporada de sol i platja. Desgraciadament, aquesta promoció no va venir acompanyada de mesures que anticipessin ni mitiguessin els efectes de l'augment d'afluència que pretenia generar, i que de fet va generar.

El nombre d'usuaris, excursionistes locals i estrangers, esportistes de diferent tipus, curiosos o visitants casuais ha experimentat un augment imparable, tot envaint itineraris públics i privats, sense distinció i sense consciència de quan hi ha drets i quan hi ha tolerància. La indústria turística, amb el suport de les administracions, s'ha dedicat a vendre una cosa que no li pertany, tot agreujant el conflicte entre propietaris i usuaris, i ha dificultat un procés d'ordenació i regulació, i perjudicat el medi ambient i empitjorat la qualitat de l'experiència dels usuaris als quals ha volgut afavorir. Davant aquesta situació de descontrol, no és d'estranyar que en la Tramuntana es trobin cada vegada més barreres tancades, més barreres insalvables i més itineraris prohibits, que ens allunyen cada vegada més d'una solució favorable per a tots els interessos legítims en joc. Si cada part busca només la imposició unilateral que li permet la conjuntura política del moment, caurem en una dinàmica pendular que ens allunyarà de solucions definitives i de consens.

NECESSITAT DE PROTECCIÓ EFECTIVA

Encara a risc de simplificar en l'excés, podria dir-se que en les darreres legislatures els governs autonòmics de dretes han utilitzat la Serra com a reclam turístic en lloc de protegir-la, mentre que als d'esquerres els ha faltat voluntat per protegir de manera eficaç un entorn si no venia aparellada l'accessibilitat.

Davant aquest estat de coses, convé pensar en solucions de consens que contribueixin a resoldre aquesta situació de bloqueig i facilitin avançar per una via de protecció efectiva del territori. I si es pensassin fórmules en les quals l'Administració arribàs a convenis amb propietaris per fer accessible el territori a canvi de recursos per a la seva conservació? Si fos possible articular aquestes mesures de manera generalitzada, els propietaris guanyarien com a conseqüència d'un major ordenament de l'ús públic i per l'assignació de recursos destinats a la millora i manteniment de les seves propietats, i l'ús social i turístic de la Serra es veuria beneficiat per l'ampliació de la xarxa de camins i per la recuperació d'entorns fins ara degradats, potser i addicionalment, amb la incorporació en l'equació d'una diferència d'usos i de drets entre usuaris residents i turístics que es correspongui a les seves diferents aspiracions i expectatives.

CONCLUSIÓ

Caldria establir multitud de matisos, excepcions i aclariments de tot tipus a aquesta breu exposició que, sobra dir-ho, no pretén ser ni exhaustiva ni exclusiva. És possible, no obstant això, que l'exposat aquí reculli alguns dels temes que més preocupen els propietaris de la Serra, qualssevol que siguin les seves característiques particulars.

Des de Tramuntana XXI pretenem animar i impulsar les polítiques necessàries per aturar la irreparable pèrdua i la desaparició de milers d'hectàrees d'olivars i d'altres cultius tradicionals, perquè es promogui la recuperació del sector agrícola i ramader en el seu

conjunt i, en definitiva, es recuperi o conservi la riquesa natural i cultural de la Serra. Si junts aconseguim que aquestes mesures es facin realitat, serà per al benefici dels propietaris i habitants de la Serra, dels mallorquins en general i d'una indústria turística que, directament o indirecta, també viu de la Tramuntana.

Així mateix, es fa urgent que l'Administració prengui les mesures pertinents per establir unes regles de joc clares en la relació entre indústria turística, usuaris i propietaris de la Serra, que consideri drets i deures de tots, i que contribueixi a generar un beneficiós clima de confiança. Per això, des de Tramuntana XXI convidem tots els propietaris a sumar-se a una iniciativa que pretén abordar els problemes des d'una nova òptica inclusiva que contempli l'oportunitat i la necessitat concreta del moment actual.

Només junts, tot superant prejudicis, amb diàleg i amb voluntat d'acord serem capaços de llegar a les properes generacions el nostre patrimoni en les condicions que, tant aquestes com un paratge tan extraordinari com la serra de Tramuntana, mereixen.

PALMA, FILLA PREDILECTA DE LA TRAMUNTANA

JAUME GARAU

JUL. 2016

(Notes per a una exposició)

Les relacions entre la Ciutat de Palma i la serra de Tramuntana han estat molt importants des de fa molt temps. Ja els musulmans varen organitzar l'estructura urbana de Ciutat en base a dues estructures aquífères provinents de la Tramuntana: sa Riera i la font de la Vila.

La primera – com tothom sap- és un torrent que, provinent de Puigpunyent, arriba a la badia de Palma i va servir als islàmics per establir part de la seva murada. La font de la Vila va ser la principal font que, perfectament canalitzada, va determinar la trama dels carrers de Palma. Abastia d'aigua la Madina Mayurqa i els seus principals carrers s'establiren en funció de la caiguda natural de l'aigua. Sense aquests dos fenòmens sorgits de la Tramuntana Palma no seria com ara la coneixem.

La relació profunda i moltes vegades inconscient entre la Tramuntana i Palma ha anat teixint un seguit de relacions íntimes que van des del món de la filosofia i la religió, al món de l'art i l'economia. Aquestes relacions íntimes han estat cultivades per molts de personatges i institucions de la nostra història. Anem a veure algunes d'aquestes relacions, a manera de mostra del que podria ser una futura exposició, encara per investigar i detallar.

Jaume I i Ramon Llull estableixen un vincle entre Miramar de Valldemossa i Sant Francesc de Ciutat, amb la creació del monestir de Miramar, que volia ser una escola d'una filosofia de l'austeritat i el contacte amb la natura, així com de l'obertura dels mallorquins a la resta del món i de les cultures.

El monestir de Lluc, el bosc sagrat de Mallorca i peça fonamental de la cultura mallorquina, ha anat sempre vinculat a la història de la **Seu de Palma**. **El bisbe Campins** va reforçar mitjançant obres importants les dues esglésies, l'aliança LLUC/SEU que venia de lluny. Les corals infantils de cada una- **blauets i vermells**-, creades fa més de cinc segles, varen actuar juntes per primera vegada fa uns anys.

Llorenç Villalonga té dues obres -*Bearn i Mort de Dama*- que són l'expressió sentimental del vincle entre el món de Ciutat i el de Tramuntana, mons desapareguts que encara són un referent cultural per a molts mallorquins .

Antoni Gelabert, un dels pintors més admirats de la nostra Ciutat, combinà com ningú una nova visió pictòrica de Tramuntana i de Ciutat que va ser un exemple del camí cap a la modernització cultural de Mallorca.

Joan Alcover dedicà el poema "La Serra" en aquelles freqüents visites que el poeta ciutadà feia a la possessió de Son Martí a Capdellà. D'aquest poema i de l'estimació que tenien els mallorquins a Joan Alcover, va sorgir- per iniciativa de l'Ajuntament de Palma, l'escultura que en forma de font avui es pot veure a la plaça de la Reina.

L'Arxiduc és segurament el divulgador més important del segle XIX dels valors turístics i culturals de Ciutat i de Tramuntana i **Miquel dels Sants Oliver**, un home de Campanet i de Ciutat, va ser qui primer va parlar del turisme com una nova indústria per a Mallorca.

Miguel Vallès, marquès de Sollieric, era propietari de l'actual Casal Sollieric i de la possessió de Sollieric a Alaró, és l'expressió d'una relació econòmica molt important entre la Serra i Ciutat. És una mostra de les intenses relacions econòmiques que hi havia entre les grans finques de producció d'oli de la Tramuntana i les cases grans de Palma. Sollieric a principis del segle XX produïa 120.000 tones d'oli.

Jeroni Estades i Pere Garau, un home de Sóller i un altre de Ciutat, varen ser capaços de dissenyar i construir el tren de Sóller, una de les obres més importants de la història de Mallorca i un dels principals atractius turístics de Tramuntana, amb més d'un milió d'usuaris anuals. Tardaren cinc anys a construir-lo, pràcticament el mateix temps que el túnel de Sóller.

Antoni Despuig – el cardenal Despuig- va ser l'impulsor de la modernització de Mallorca a través de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. Combinava la seva intensa vida cultural entre la seva casa del carrer de Montenegro i les estades a la seva finca de Raixa, des d'on contemplava la badia de Palma.

Jaume Nadal, pintor, va crear un conjunt d'obres que expressaven l'economia de subsistència, com per exemple en el seu quadre "Els Nevaters" on es representa la producció de gel a la Tramuntana al segle XVIII. Segons Gaspar Valero, Can Joan de s'Aigo utilitzava fins no fa molt, el gel de neu de la Tamuntana per fer el seu famós gelat.

Finalment Palma XXI i Tramuntana XXI són entitats que han nascut al mateix temps, filles de l'estimació i de la preocupació per la terra, una aliança ciutadana per a la defensa de la Serra i Ciutat, així com de la bona relació entre les dues.

LA SERRA I L'ESCRITURA

MIQUEL RAYÓ

JUNY 2016

No direm ara res de nou (malauradament i segurament) de la serra de Tramuntana com a paisatge escrit. Des de les al·lusions contemplatives de Ramon Llull al Blanquerna ("Companyia no vull haver sinó de Déu e d'arbres, herbes, d'aucells, bèsties salvatges, aigües, fonts, prats e ribatges, sol, luna, estel·les..."), que potser foren inspirades a Miramar (no ho sabem), fins a la preocupació de Biel Mesquida al relat *Excelsior* sobre el futur de Formentor; des de la corprenedora declaració poètica de Bartomeu Rosselló-Pòrcel (A Mallorca, durant la guerra civil) a les evocacions subtils de Robert Graves en alguns dels seus poemes; des de les transcripcions de Gabriel Janer, a la novel·la *George*, de les impressions de George Sand fins a la creació d'un món mític en l'Andratx de Baltasar Porcel...

Podríem dir que gairebé en tota obra literària escrita a Mallorca o escrita per qui ha visitat l'illa en qualche ocasió (Julia Blackburn, Elena Davis, Roderic Jeffries, Ian McEwan...) hi és la Serra, bé com a entorn de l'acció o com a àmbit del vers bé com a referent o com a experiència. Els nostres clàssics: Costa i Llobera, Joan Alcover, Llorenç Riber..., hi volgueren trobar un paradís, a la serra de Tramuntana, un lloc amè i bucòlic sense conflictes, o hi establiren un passat que fou, ens digueren, l'edat de l'or somiada o una pàtria el record de la qual els causava un immens enyor... D'altres, Rosselló de Son Forteza, Salvador Galmés, el mateix Riber en alguna ocasió comptada, o alguns autors moderns i contemporanis com Llorenç Villalonga o Josep Maria Llompart, per dir-ne només dos, foren més sincers: a la Serra hi viu gent i on hi ha gent hi pot haver ira i orgull, misèria i desigualtat, abús de poder i fracàs. I esperança, naturalment. I treball volenterós.

Tòfol Serra passà la infantesa en un port obert en la nostra costa brava. José Carlos Llop comenta que, sobre la Serra, sobre l'illa, doncs, hi passen avions farcits de bombes que cauran en llocs que ara són escenaris de guerra. Eduardo Jordà parla d'una òliba que travessa, de nit, la carretera prop de Deià. Gafim va contar amb humor una anada a Lluc, i també a Valldemossa. Avelino Hernández esperava veure sortir de la mar la lluna d'agost des d'un far serrà. Carme Riera s'ha referit emotivament als Somnis d'estiu ran de mar de l'Arxiduc Lluís Salvador, una pura delícia literària de la costa de Tramuntana. Josep Pla afirmà, creiem recordar, que aquest paisatge sovint enfollia els creadors...

És tan diversa la Serra, i tan completa, que tots els autors i autores que han sabut observar-la han contribuït a crear un paisatge literari d'una potència sense límits. De gran bellesa. D'inoblidable humanitat. Alhora sever i acollidor.

TRAMUNTANA XXI

JUNY 2016

TRAMIINTAN XXI

99

camins públics a l'Inventari de béns municipals, però malgrat aquest esforç molts dels camins han continuat abandonats. La llei recull la necessitat de culminar aquest procés a tots els municipis mallorquins.

Per resoldre l'abandó hi ha d'haver mitjans per posar-los en condicions. Les carreteres tenen un finançament pactat entre diverses administracions que permet que la xarxa estigui en condicions acceptables. Com que tots emprem les carreteres tots les paguem. Hi ha lleis que donen cos a l'enginyeria econòmica i competencial necessària per disposar de bones carreteres o bons serveis socials o sanitaris o educatius. Qui n'és el titular rep aportacions alienes per invertir i sostenir les seves carreteres o serveis. Podríem aprofitar la Llei de camins perquè es posi la base d'un finançament compartit que possibiliti que, per exemple, els 2.000 veïnats de Valldemossa no vegin com una càrrega conservar una xarxa de 40 km de camins en condicions perquè la gaudeixi tothom?

El segon problema dels camins diagnosticat és l'esquinçament, l'esgotament, l'abandó al mal o excés d'ús. A Valldemossa, i per tot Mallorca, tenim camins en estat terminal per aquest motiu. Els tresquen desenes de milers de persones cada any des de fa anys i la reposició que en fan els seus titulars és quasi nul·la. Les xifres de vianants van en augment.

Pensem que la capacitat de reposició (de conservació en bones condicions d'ús i respecte dels elements de valor) ha de ser directament proporcional a la intensitat de l'ús. És una funció matemàtica senzilla. Si algú garanteix el pas per un camí, n'ha de preveure l'ús i ha de garantir-ne la reposició necessària. Algú que no pot garantir la reposició del camí no hauria d'exposar el camí a una intensitat d'ús letal. Fer-ho seria una irresponsabilitat. Des de les institucions hem de ser responsables en aquest aspecte, en el context de la massificació galopant que vivim a Mallorca.

No tots els camins estaran sotmesos a la mateixa càrrega d'ús, ni la seva funció dins la xarxa local o insular serà la mateixa. I en funció d'aquestes i altres variables hem de saber quin finançament els correspon per a una gestió eficient de la seva conservació.

Podríem aprofitar la llei per establir la relació entre intensitat d'ús i garantia de reposició, tot establint els paràmetres racionals que evitin la mort anunciada dels camins més trescats? Podríem preveure accions de xoc per a tots aquells casos realment dramàtics?

El tercer problema dels camins, i l'ordre d'aquest llistat no és un rànquing, és el tancament d'alguns d'ells i si més no, els problemes de trànsit per la pressió de les propietats veïnades. L'oblit social dels camins ens passa factura i sempre hi ha el viu de torn que comença per posar una barrera i, com que el camí no està escripturat, acaba per posar un pany de maleta. Tot sabent que no ho podia fer, però sabent encara més cert que l'Ajuntament no finançarà una batalla judicial per defensar un element oblidat. També hi ha situacions jurídicament més complexes.

Per resoldre aquesta necessitat, la nova llei sí que estableix un instrumental jurídic esmolat, i fa un recull del que ja disposa l'ordenament jurídic, amb la previsió que tant els ajuntaments com el Consell o els particulars puguin ser elements actius en aquest deure de recuperació. L'aspecte oblidat per la llei és la part pràctica de la cobertura d'aquesta necessitat: el finançament de les accions de defensa jurídica. Si hem d'obrir els camins per a gaudi de tothom, han de pagar la seva defensa jurídica els veïnats del municipi en qüestió? Podrà un municipi petit com Valldemossa, carregat de deutes, assumir diversos plets a l'hora? Així com la llei mobilitza la infanteria normativa, podria preveure que finalment són els tribunals els que resolen litigis i que el cofinançament de la defensa jurídica també és un aspecte a regular i compartir?

Potser trobeu que fins ara aquestes consideracions pateixen en excés d'un escairat municipalisme. Idò per si no havia quedat clar, volem continuar pensant en clau local. El

Consell proposa una llei que, entre altres qüestions, reguli els camins municipals, essent que la majoria dels camins públics ho són.

A partir del que hem exposat abans, pensem que la finalitat d'aquesta llei (segurament no l'única) hauria de ser donar eines als ajuntaments perquè exerceixin la seva competència i titularitat sobre els camins i rutes. La llei té a parer meu un enfocament un poc esbiaixat cap al mateix Consell, que no debades n'és l'entitat promotora i segurament resol necessitats d'aquesta institució que poden ser ben legítimes.

Els ajuntaments necessitem eines no sols perquè els camins s'obrin al públic, que hi són, sinó perquè hi estiguin amb un balanç càrrega/reposició correcte en funció del seu ús.

Amb eines que ens permetin controlar aquest balanç -eines per determinar els usos i modular objectivament la intensitat de la càrrega, per la via d'ordenances o altres.

Eines per generar/disposar de recursos propis i aliens per materialitzar la corresponsabilitat en el finançament de la seva reposició i la defensa jurídica.

La majoria d'ajuntaments assumiran el protagonisme que els correspon i el Consell no caldrà que faci ni d'ajuntament ni de fiscalitzador burocràtic.

Ens manca molta feina col·laborativa per dissenyar aquest nou abast que volem que tingui la llei de camins i rutes necessària.

Ànim.

CAMINA, CAMINARÀS...

ANTONI COLOM

Regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Valldemossa

JUL. 2016

La Serra està travessada per carreteres, camins i tiranys que fan possible que la seva peculiar orografia no ens ocultï cap dels seus secrets. Aquesta constatació és a l'hora una evidència d'aquest paisatge tan humanitzat i atractiu que tenim, com una de les amenaces més greus que afrontem en el temps de manca de mesura i de massificació que vivim.

Aquestes vies varen ser bastides i sostingudes per particulars interessats, per comunitats municipals i excepcionalment per altres institucions.

Tot i que fos en un context socioeconòmic en ocasions de subsistència i de manca extrema de recursos econòmics (allò eren crisis!), els ajuntaments que ens precediren sabien que el seu sosteniment era una prioritat que havien d'atendre i ho feren durant segles: els camins públics han estat elements vertebradors de les comunitats de la Serra i de la Serra com a comunitat.

Amb la creació d'una potent xarxa de carreteres supeditada exclusivament a l'ús de l'automòbil, i els canvis socioeconòmics que representa l'economia turística, les vies

municipals veren reduïda la seva funció pràcticament a l'accés a propietats, i deixaren de ser connectors entre municipis o nuclis del mateix municipi, de donar suport a l'activitat rural o pesquera o de ser recorreguts de passeig tradicional.

Moltíssims de camins privats i públics han agonitzat i fins i tot han mort aquests darrers 50 anys: un urbanisme sustentat per valors diferents als seculars els ha destruït en els entorns urbans, altres han romàs sense manteniment tot deteriorant-se irreversiblement i s'han tancat camins públics.

Els ajuntaments que han pres consciència de la responsabilitat que tenen en aquesta matèria es troben a principis del segle XXI en una cruïlla complexa:

- Tenen competència sobre ells però alhora escassos recursos per conservar-los. Molt sovint no tenen ni un model ni una prioritat de gestió. Saben gestionar carrers però no camins.
- Els camins oberts i transitats cada vegada per més gent s'esquincen en relació directa amb el seu ús. Tenen els ajuntament la capacitat de reposició necessària per assegurar la seva perdurabilitat? Obrim camins per a què, una vegada que hi transiti una multitud, deixin de ser tal com els vàrem conèixer?
- Hi ha negoci en l'excursionisme a través de camins públics que no està ni regulat ni gestionat ni tan sols controlat pels ajuntaments que en són titulars. Operadors turístics, empreses especialitzades i establiments d'allotjament són els grans beneficiaris d'una activitat que esquinça camins i no reverteix els seus guanys en la seva conservació.
- En cada municipi hi ha camins dels que particulars han qüestionat el seu caràcter públic fins i tot jurídicament. En alguns casos els han privatitzat de fet. La frontera entre allò públic i allò privat és en ocasions subtil i ha evolucionat al llarg del temps.
- Els nous usos recreatius dels camins rurals i sobretot la massificació amenacen els usos tradicionals i la convivència dels fràgils entorns socials rurals.

Des de Valldemossa observam aquesta situació de forma activa i ens volem sumar als ajuntaments sensibles amb els seus camins.

Hem començat per fer una ordenança de gestió i conservació que incorpora cinc elements claus:

- Els camins públics del terme són patrimoni municipal, de la col·lectivitat local, i han de ser objecte de protecció i gestió.
- Els camins municipals s'han de gestionar com una xarxa amb nivells i condicionaments diferenciats. Les limitacions d'ús en algun d'aquests camins, de forma singularitzada i quan és precís, han de ser possibles com passa a les trames urbanes que no es volen col·lapsar (ACIRE,...).
- La gestió comporta a més de l'obtenció d'ingressos, la planificació de la despesa.
- Qui hi té guany econòmic, hi ha de contribuir, com passa a les vies públiques urbanes.
- La col·laboració amb altres institucions públiques i privades en matèria de camins és imprescindible si volem parlar de xarxa .

Hem posat fil a l'agulla per desbrossar els camins que tenim inventariats, amb una acció pel foment de l'ocupació i hem obtingut bons resultats.

Però som conscients que el futur dels camins municipals es juga també en altres espais de decisió que ens superen. Feim a continuació algunes propostes per a aquests fòrums:

- Els ajuntaments sensibles que regulin la gestió i conservació dels seus camins han de rebre suports finalistes (econòmics o en espècies) de l'Administració insular i autonòmica, com a mínim. L'ecotaxa ha de tresscar aquests camins.

- La gestió dels camins públics ha d'orientar-se a la sostenibilitat. Per tant cada camí ha de tenir un balanç equilibrat entre el cost de l'esquinçament i els ingressos que es destinaran al seu manteniment. S'han d'establir límits, si cal, per equilibrar aquest binomi.
- S'han d'incentivar iniciatives de col·laboració que posin recorreguts privats a disposició del públic sempre amb una planificació de la sostenibilitat necessària.
- Hem de pensar en clau de xarxa local i de sistema Serra o Insular. I actuar com a bons veïnats, amb solucions de consens i sentit comú.
- Les carreteres que ara són les vies de congestió de l'espai i els camins rurals han de passar a ser vies de descongestió, i assumir que també els vianants han de poder circular-hi amb seguretat i garanties. Amb el que costen i l'impacte que tenen les carreteres de la Serra no han de ser només per als cotxes.
- Totes les administracions titulars de camins han d'establir uns criteris bàsics de gestió compartits, a través d'una acció normativa elaborada amb el màxim de consens social i la pedagogia necessària. El perill real de la massificació, en especial a la Serra, s'hi ha de tenir ben present.
- Sense dades referides a l'ús, a l'estat, als costos de sosteniment, als valors ambientals, etnogràfics o estètics i a altres condicionants dels nostres camins i sense dades referides a potencials usuaris, ni planificarem ni farem bones normes.

A més d'aquestes propostes, volem compartir amb vosaltres un desig: somniam que la gestió dels camins s'humanitzi i sigui el cau per recuperar la figura del caminer, un lloc de feina per a professionals que a més de manejar la maceta d'adobar pedra, el càvec o la xapa manegin l'ordinador per controlar les reserves i tenguin autoritat perquè els camins siguin espais de convivència.

Antoni X. Colom Colom, regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Valldemossa. Setembre de 2016.

LA VISIÓ D'UN EXCURSIONISTA AMB PEDIGRÍ

JOAN CARLES PALOS I NADAL

Fita a Fita

AG. 2016

Ara fa cinc anys de la Declaració de la serra de Tramuntana com a Patrimoni Mundial de la UNESCO i moltes qüestions relatives al seu ús, conservació i difusió continuen sense resoldre's. Però l'illa de Mallorca té altres muntanyes i altres espais naturals d'interès excursionístic més enllà de la serralada que s'estén des d'Andratx fins a Pollença. I tot plegat necessita d'una mateixa reflexió i solució als molts problemes i qüestions que han anat sorgint al seu voltant.

Cada dia som més els qui transitam per la muntanya i cada dia són més els excursionistes que exigeixen els seus drets sense aturar-se a pensar en les seves obligacions. La falta de civisme d'una minoria ha generat un rebuig general per part dels propietaris; fins i tot s'arriba a tancar el pas on existeixen drets legítims sense que l'Administració sigui prou àgil per defensar aquests drets, ni per evitar els abusos que motiven aquesta actitud hostil cap als vianants.

Tot i les moltes passes donades cap a la conscienciació i la reivindicació, la Federació Balear de Muntanya i els clubs degans de Mallorca encara tenen molta feina a fer per harmonitzar la presència dels excursionistes i la necessària conservació/protecció dels espais naturals, públics o privats; hauria de ser obligatori estar federat per poder tenir un control més rigorós sobre el nombre de practicants; al mateix temps, el turisme de muntanya ha esdevingut un producte estratègic per a la desestacionalització i això ha incrementat de manera notable el nombre d'usuaris que es passeja per la Serra i pels espais naturals de l'illa; i encara ara és insuficient la senyalització, la vigilància, la informació i promoció dels camins públics, que haurien de descarregar les propietats privades dels fluxos més importants i molestos.

Tots tenim dret a gaudir de la serra de Tramuntana i de tots els espais naturals de Mallorca, però hem de ser conscients també que tots tenim l'obligació a tenir-ne cura, siguin públics o privats. Com deia el meu pare, a la muntanya hi hem d'anar amb molt d'amor, respecte i seny. Però no basten només bones intencions, calen accions decidides per posar-hi ordre.

No tot és prohibir anar a la muntanya o barrar les propietats privades pels quatre costats, fa falta molta pedagogia i comprensió. Tots tenim les nostres raons en cadascuna de les nostres reclamacions, però mai no hem estat capaços d'entendre i posar-nos en la pell de l'altre. La comprensió mútua és molt necessària per progressar. La solució passa per una pedagogia global i per un exercici de memòria històrica de la llarga ruta de l'excursionisme a Mallorca. Sabem que moltes de les rutes que ara seguim en la nostra pràctica de l'esport de muntanya són els mateixos camins que seguien els nostres avantpassats per anar a fer feina. Molts d'aquests espais duen imprès el segell de la lluita per la supervivència i la conquesta dels espais naturals més verges i salvatges. Hem de recordar que la serra de Tramuntana és Patrimoni Mundial precisament per l'acció de l'home.

Conservar, protegir, educar, conscienciar, posar en valor l'entorn natural i cultural de la Serra i dels espais naturals, aprendre a conviure, compartir. La muntanya, com la vida és una experiència compartida. I perquè tots tenim els mateixos drets de gaudir-ne, tots tenim les mateixes obligacions de tenir-ne cura.

El debat sobre la Serra i la presència dels excursionistes no és d'ara, fa molt de temps que està en marxa. La problemàtica generada pel tancament de camins públics i la reivindicació d'un ús organitzat dels espais naturals encara ara cerca una solució definitiva per part de la societat. Esperem que la celebració del cinquè aniversari de la Declaració de la serra de Tramuntana com a Patrimoni Mundial de la UNESCO ens ajudi a posar una miqueta d'ordre i seny, i benvinguda sigui la iniciativa de Tramuntana XXI per contribuir a crear aquest espai de trobada, de debat i de consens.

Bloc 6: Mediació de conflictes i governança

LA TAFONA DE CONQUES DE PUIGPUNYENT

*Un exemple d'iniciativa ciutadana per recuperar
i conservar el patrimoni de la Tramuntana*

Devora la carretera que uneix Puigpunyent i Galilea es troba l'antiga possessió de Conques, una possessió emblemàtica del municipi, amb un gran casal en el qual hi ha una tafona on, fins el segle passat, s'hi elaborava oli de forma tradicional. L'abandonament de l'activitat i un procés urbanitzador ple d'irregularitats i gens respectuosos amb el caràcter de la possessió, menà aquesta instal·lació al deteriorament progressiu i a una previsible desaparició. De fet, l'edifici va ser objecte de segregacions, i la tafona, venuda per a convertir-la en apartament! Gràcies a la protecció patrimonial de la mateixa, això va ser impossible, i va romandre abandonada molt de temps.

El 2011, arran d'una conversa informal, una veïna de Puigpunyent, Teresa Nieto, conscient del valor patrimonial d'aquesta tafona, decideix emprendre accions per recuperar-la i posar-la en valor, com a futur centre d'interpretació, a disposició dels residents, visitants, escolars, etc. "Pretenem obrir un espai de referència mediambiental, a l'empara de la Declaració de Patrimoni de la Humanitat, que permeti aprendre, estimar i conservar la terra, dinamitzar la zona i promocionar els productes locals", explicà Teresa Nieto en aquell començament.

Tot i que, d'entrada, el projecte de recuperació presentava importants obstacles administratius, urbanístics i financers, es començà a avançar. L'entitat, Sublata Causa SL, liderada per Teresa, va posar-se al davant de la iniciativa. Tot seguit, es varen presentar projectes a la convocatòria d'ajudes del Departament de Patrimoni del Consell i al Programa *Leader*; es plantejà la signatura d'un conveni amb l'Ajuntament; es va tancar un contracte de lloguer amb opció de compra amb Servihabitat (La Caixa), propietària de la tafona, que en cedia els drets històrics perquè els promotors de la iniciativa poguessin actuar com si en fossin propietaris... Finalment, la tafona va ser adquirida, amb la idea que en un futur passi a ser de propietat d'alguna institució, en principi, de l'Ajuntament.

Coincideixen a considerar suficientment prudent establir a cada zona de nidificació un perímetre de restricció zonificat de la següent forma:

- Zona nucli o “vermella”: l’espai terrestre visible des de cada niu en un radi d’un km, on qualsevol presència humana entre l’1 de febrer i el 31 d’agost pot generar molèsties a les aus reproductores o als joves en l’època dels seus primers vols. Es considera que fora d’aquestes èpoques, pot ser admissible la presència humana d’un màxim de 20 persones diàries en grups responsables o guiats, horari diürn, exclusivament per als vianants i sempre que la seva conducta s’ajusti als paràmetres de bones pràctiques de senderisme o una altra activitat (inclosa, si escau, la caça, gestió forestal, etc.).
- Zona de precaució o “taronja”: la resta del perímetre terrestre amb un radi d’1 km., és a dir, les zones que es troben a aquesta distància màxima, invisibles des del niu. En aquest cas, no sembla necessari establir un calendari limitatiu, el màxim diari d’afluència podria arribar a les 40 persones, i el caràcter guiat de les visites seria recomanable, però no imprescindible.

Aquests criteris tenen un caràcter general, i pot haver-hi casos particulars en què sigui raonable modificar-los en funció de variables de molt diversa naturalesa (usos tradicionals o existents, caràcter de les aus, relleu i característiques del lloc). En qualsevol cas, recomanen tenir-los en compte amb independència de la propietat, pública o privada dels predis.

És fonamental identificar els procediments d’aplicació dels mateixos, a través de normatives, amb la millor difusió de la informació que pot ser tan diversa com la senyalització in situ, el reflex cartogràfic o mitjançant noves tecnologies (APP de mòbil). Els documents que permetin l’accés a aquestes zones haurien de ser clars quant a la reglamentació. Finalment, cal preveure els mecanismes de vigilància i disciplina que assegurin la seva efectivitat.

En darrer lloc, els tècnics ressenyats coincideixen a assenyalar la importància i necessitat d’incrementar els recursos tròfics de la població d’aus necròfagues a l’illa, mitjançant menjadores i aportacions suficients per a aquestes poblacions l’expansió de les quals és el resultat de totes les activitats de conservació dels darrers decennis, inclosa la regulació de presència humana a les zones de cria.

TRAMUNTANA XXI

ESTIMAM LA SERRA

AJUNTAMENT DE POLLENÇA

AJUNTAMENT DE CAMPANET

Ajuntament de Sóller

AJUNTAMENT DE VALLDEMOSSA

Ajuntament de Bunyola

Ajuntament de Puigpunyent

Ajuntament de Santa Maria del Camí

AJUNTAMENT DE MANCOR DE LA VALL

Ajuntament de Calvià

Ajuntament de Fornalutx

AJUNTAMENT D'ESPORLES

AJUNTAMENT DE DEIÀ

Ajuntament de Selva

Ajuntament de Banyalbufar

Ajuntament d'Alaró

Ajuntament d'Escorca

TRAMUNTANA XXI

WWW.TRAMUNTANAXXI.COM